وەزارەتی بازرگانی و پیشەسازی
ڕێنمایی ژمارە (١) ساڵی (٢٠٢٣)
تایبەت بە پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی

پاڵپشت بەو دەسەڵاتەی پێمان دراوە لە ماددەی (٢٤) لە یاسای پاراستنی بەرهەمی خۆمالیەکان لە هەرێمی کوردستان ژمارە (٢)ی ساڵی (٢٠٢١) بڕیارماندا بە دەرکردنی ئەم ڕێنماییەی خوارەوە:

بەندی یەکەم/(یەکەم / پێناسەکان)

(یەکەم / پێناسەکان)

ماددەی ١- دەستەواژەکان:

یەکەم - وەزارەت : وەزارەتی بازرگانی و پیشەسازی هەرێم

دووەم – وەزیر : وەزیری بازرگانی و پیشەسازی هەرێم

سێیەم – لایەنی تایبەتمەند (پەیوەندار): بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشەپێدانی پیشەسازی لەوەزارەت.

ماددەی ٢-

یەکەم _ أ / بەرهەمە نیشتمانیەکان (خۆماڵیەکان) : بەرهەمی پیشەسازی (هەر کاڵایەک کە لە کارگە مۆڵەت پێدراوەکانی ناوخۆ بەرهەم دەهێنرێت) یان کشتوکاڵی (ڕووەکی و ئاژەڵی کە لە کێڵگە کشتوکالیەکان و ئاژەلیەکانی ناوخۆ بەرهەم دەهێنرێن)تا دەگاتە دەستی بەکاربەر لە هەرێمی کوردستان و عێراق .

ب/ بەرهەمی هاوشێوە : بەرهەمی خۆماڵی واتە (کاڵای پیشەسازی یان کشتوکالی و ئاژەڵی)هاوشێوە لە هەموو ڕویەکەوە بۆ بەرهەمی هاوردە یان هاوشێوەیەتی تا ڕادەیەکی زۆر لە ڕووی خەسڵەت و بەکارهێنانی .

ج/ بەرهەمی ڕکابەر : بەرهەمی خۆماڵی (بەرهەمی کارگە مۆڵەت پێدراوەکان کێڵگە کشتوکالی و ئاژەڵیەکان) کە ڕکابەری بەرهەمی هاوردەیە لە بەرکار هێنانی ئەگەر هاوشێوەشی نەبێت .

د/ بەرهەمهێنەرە ناوخۆییەکان : ئەو بەرهەمهێنەرانەن (حاوەن کارگە مۆڵەت پێدراوەکان یان کێڵگە کشتوکالی و ئاژەڵیەکان) کە ڕێژەی زۆرینەی بەرهەمی هاوشێوە یان ڕکابەر بەرهەمدەهێنن وە بەرهەمەکانیان لایەنی کەم زیاتر لە(٥٠%)ی پێداویستی ناوخۆی هەرێم لەو کاڵایە دابین دەکەن .

هـ/ نوقمکردن : هاوردەکردنی بەرهەمێک (پیشەسازی یان کشتوکالی و ئاژەڵی) بۆ هەرێم بە نرخێکی کەمتر لەبەهای ئاسایی خۆی لەبازاری وڵاتی هەناردەکار .

و/ پاڵپشتیکردن: ئەوسوودە داراییە کە دەوڵەتی سەرچاوە یان هەناردەکار یان دامەزراوەیەکی کەرتی گشتی لەو دەوڵەتە بە ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ پێشکەشی دەکات و دەبێتە مایەی سوودمەندبوونی بەرهەمهێن یان ئەو کەسانەی بەرهەمەکە دەگوازنەوە یان دەیفرۆشن یان هەناردەی دەکەن .

ر / زێدەهاوردەکردنی بێ پاساو : زێدە هاوردەکردنی بەرهەمە بۆ هەرێم بە شێوەیەکی ڕەها یان ڕێژەیی ئەگەر نوقمکار یان پاڵپشتیکراویش نەبێت بەجۆرێک ببێتە هۆکاری زیانگەیاندنی ڕاستەوخۆ یان ئەگەری زیانگەیاندن بەو دامەزراوە خۆماڵیانەی کە بەرهەمی هاوشێوە یان ڕکابەر بەرهەم دەهێنن .

ز/ پیادە کردنی زیانبەخش :نوقمکردن یان پاڵپشتیکردن یان زێدەکردنی بێ پاساو دەگرێتەوە.

ح/ زیان : زیان کردن یاخود ئەگەری زیان کردن کە دەبێتەهۆی ڕێگری یان ئاستەنگ بۆ کەرتی پیشەسازی یاخود کشتوکاڵی نیشتیمانی بەهۆی نوقم کردن یان پاڵپشتیکردن یان زێدە هاوردەکردنی کاڵا بەبێ پاساو.

خ/ لێکۆڵینەوە : بریتیە لە ووردبینی و بەدواداچون لە لایەن بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشەپێدانی پیشەسازی ئەنجام دەدرێت بۆ دڵنیابوون لە ڕاستی و دروستی بەڵگەنامەو زانیاریە پێشکەش کراوەکان ڕوودانی پیادەکاری زیانبەخش و، زیانە لێکەوتوەکانی و بوونی پەیوەندی هۆکاری لەنێوانیاندا

ع/ ڕێکاری خێرا : ئەوڕێکارانەن کە بەشێوەیەکی کاتی جێبەجێ دەکرێن تا یەکلاکردنەوەی دۆسیەی لێکۆڵینەوە بۆ ڕاگرتن یان کەمکردنەوەی کاریگەری پیادەکاری زیانبەخش لەسەر بەرهەمی خۆماڵی .

غ/ ڕێوشوێنی کۆتایی :ئەو ڕێوشوێنانەن کە دوای کۆتای هاتنی لێکۆڵینەوەکان و سەلماندنی پیادەکاری زیانبەخش و زیانە لێکەوتەکانی و پەیوەندی هۆکاری لە نێوانیاندا بە بڕیاری وەزیر بۆ پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی دەگیرێنەبەر .

ط/ نرخی ئاسایی : بریتیە لەو نرخەی کە بەرهەمە هاوردەکراوەکەی پێ دەخرێتە بەردەم بەکاربەر لە خوودی وڵاتی هاوردەلێکراو .

ك / پەراوێزی نوقمکردن : جیاوازی نێوان بەهای ئاسایی بەرهەمی هاوردەکراو و نرخی هەناردەکردنیەتی.

دووەم / حوکمەکانی ئەم یاسایە

١-حوکمەکانی ئەم یاسایە لەسەر ئەو پیادەکاریە زیانبەخشانە جێبەجێ دەکرێت کە دەبنە هۆی زیانگەیاندن یان ئەگەری زیانگەیاندن بە کەرتی پیشەسازی و کشتوکاڵی و بازرگانی .

٢-حوكمەکانی ئەم یاسایە پاراستنی ئەو بەرهەمە خۆماڵیانە دەگرێتەوە کە لانی کەم (٥٠%) پەنجا لەسەدای پێداویستی ناوخۆی هەرێم دابین دەکەن وە بە پێ ی پێوەرەکانی پێوانەسازی عێراقی یان جیهانی لەکاتی نەبوونی پێوەری عێراقی کوالیتیەکی بەرزیان هەیە.

٣-حوکمەکانی ئەم یاسایە پاراستنی ئەو بەرهەمە پیشەسازیە خۆماڵیانە دەگرێتەوە کە لانی کەم (٥٠%) پەنجا لەسەدی پێکهاتەکەی کەرەستەی خاوی بەرهەمی ناوخۆیی بێت نەک هاوردە .

بەندی دووەم

(نوقمکردن)

ماددەی ٣- نوقمکردن : - بریتیە لە هاوردەکردنی بەرهەمێک یان کاڵایەک بۆ هەرێمی کوردستان بەنرخێکی کەمتر لە بەهای ئاسایی خۆی لەبازارەکانی وڵاتی هەناردەکاری بەرهەمەکە .

أ / بەرهەمێک بە نقومکراو هەژمار دەکرێت ئەگەرهاتوو نرخ یان بەهای هەناردە کردنی بۆ هەرێم کەمتر بێت لە نرخ یان بەهای ئاسایی بەرهەمەکە لە بازاری وڵاتی هەناردەکار .

ب / نرخی ئاسایی : - بریتیە لەو نرخەی کە بەرهەمە هاوردەکراوەکەی پێ دەخرێتە بەردەم بەکاربەر لە وڵاتی هاوردەلێکراوی بەرهەمەکە .

ج / پەراوێزی نوقمکردن : بریتیە لە جیاوازی نێوان بەهای ئاسایی بەرهەمی هاوردەکراو وە بەهای هەناردەکردنیەتی .

د / پیادەکردنی زیان بەخش : - نوقمکردن یان (پاڵپشتیکردن) یان زێدە هاوردەکردنی کاڵایەک دەگرێتەوە بە بێ پاساو .

هـ / نرخی هەناردەکردن : - بریتیە لەنرخی دراویان کە پێویستە بدرێت بە کاڵایەک کاتێک کەهەناردەی هەرێم دەکرێت.

و / ئەگەرهاتوو کە لایەنی پەیوەندار گەیشتە ئەو بڕوایەی کە نرخی هەناردەکردن نرخێکی ڕاستەقینە نیە بەهۆی بوونی ڕێکەوتنێکی تایبەتی پێش وەختە لە نێوان هەناردەکار لەلایەک و هاوردەکار لەلایەکی تر یان هەرلایەنێکی تر لەم کاتەدا لایەنی پەیوەندار ئەو ڕیگەیە هەڵدەبژێرێ کە پێ ی گونجاوە .

ر / یەکخستنی دراوی پشت پێبەستراو کاتی ئەژمارکردنی بەهای ئاسایی و نرخی کاڵای هەناردەکراو بە مەرجێک پشت بە نرخی خەرجکردن لە ڕۆژی فرۆشتندا ببەسترێ و نرخی دواخراوی خەرجکردن بەکار بهێنرێ ئەگەر نرخی کاڵا ی هەناردەکراو ڕاستەوخۆ بەستراببووەوە بە ڕێککەوتنی دواخراوی دراو لە بازاڕدا .

ز / دەکرێت ئەژمار کردنی پەراوێزی نوقمکردن بەڕێژەی سەدی بە دابەشکردنی نرخە دەستکەوتوەکە لەجیاوازی نێوان نرخی ئاسایی بەرهەمە هاوردەکراوەکە و نرخی هەناردە کردنەکەی بەسەر نرخی هەناردەکردن دیاری بکرێت .

ح/ بەرهەمێک بەنوقمبـوو هەژمـار نـاکرێ ئەگەر هـاتوو پەراوێـزی نوقمکردنەئەژمـارکراوەکەی کەمتـر بێـت لە (٢ %)دوو لە سەدای نرخی هەناردەی بەرهەمەکە .

مـاددەی ٤– أ / ئەگەر بەرهەم لە ڕێـڕەوی بازرگـانی ئاسـایدا فرۆشـی لە وڵاتـی هەناردەکـاردا نەبـوو یـا ئەگەر فرۆشـێکی وای هەبـوو ڕێـی نەدا بەراوردێکـی ڕاسـت بکـرێ یـان بە هـۆی دۆخـی تـایبەت، بـازاڕ یـان بچـووکی قەوارەکەیەوە بەهای ئاساییی پشت بەستوو بەم بنەمایانە دیاری دەکرێ :-

١- نرخی بەرهەمەکانی هەناردەکراو بۆ وڵاتێکی سێیەم گونجاوە بۆ بەراورد کردنێکی ڕاست ودروست.

٢- بەهـای هەڵهێنجـراوی بەرهەم بـریتیە لە تێچـووی بەرهەمهێنـانی لە وڵاتەکەدا سـەرباری قـازانج و هەمـوو تێچوویەکی بەڕێوەبردن و فرۆشتن و هەرتێچوویەکی تر .

٣- بـۆ جێبەجێکردنـی بـڕگەی (أ) ی بەنـدی (دووەم)ی ئەم مـادەیە بـڕی فـرۆش بە کەم دادەنـرێ ئەگەر بـڕی فرۆشـی بەرهەم لە وڵاتـی هەناردەکـار کە بـۆ وڵاتێکـی سـێیەم هەنـاردەکراوە لە (٥%) لە سـەدا پێنجـی بـڕی هەنـاردەکەی بـۆ هەرێـم کەمتـر بـێ لە کاتێکـدا لایەنـی پەیوەنـدار بڕیـاری نەدابـێ کە فرۆشـەکە بەسـە بـێ بەراورد کردنێکی ڕاست پشت بەستوو بەو بەڵگانە کە هەن یا ئەوانەی کە لایەنەکانی لێکۆڵینەوە پێشکەشی دەکەن .

مـاددەی ٥- دەشـێ بەهـای ئاسـایی بەرهەم دیـاری بکـرێ ئەگەر ڕاسـتەوخۆ لە وڵاتە داهێـنەرەکەوە نەهێنـرێ پشـت بەستوو بە نرخ لەو وڵاتەدا لە هەر یەکە لەم دۆخانەی لای خوارەوەدا :-

یەکـەم – ئەگەر بەشێوەی (ترانزێت) لە وڵاتی هەناردەکارەوە گواسترابووەوە .

دووەم – ئەگەر لە وڵاتی هەناردەکاردا بەرهەم نەهێنرابوو .

سـێیەم – ئەگەر نرخێکـی بەرهەمەکە لە وڵاتـی هەناردەکـاردا نەبـێ بـۆ ئەوەی هەلێـک بڕەخسـێنێ کە بەراوردی لەگەڵدا بکرێ .

مـاددەی٦- ئەگەر لایەنـی تایبەتمەنـد بـۆ لێکـۆڵینەوە بڕیـاری دا بەرهەمەکە لە دەوڵەتـێکەوە هـاوردەکراوە کە پشـت بە ئابووریی بازاڕ نابەستێ بەهایی ئاسایی بەرهەم بەم شێوەیەی لای خوارەوە دیاری دەکرێ :-

یەکەم - هەر زانیـارییەک پەیوەنـدیی بە دۆخـی بەرهەمهێنـانەوە هەبـێ لە دەوڵەتێکـی تـردا کە پشـت بە ئـابووری بازاڕ دەبەستێ بە مەرجێک هاوشێوەی دۆخی بەرهەمهێنان بێ لە دەوڵەتە هەناردەکارەکەدا.

دووەم – هەڵهێنجانی (استنباط) بەهای ئاسایی کاڵا هاوردە کراوەکە .

سێیەم – هەر بنچینەیەکی تر کە لایەنی تایبەتمەند بە گونجاوی بزانی .

مـاددەی ٧- بە مەبەسـتی دیـاری کردنـی بەهـای ئاسـایی کـاڵایەک لایەنـی پەیوەنـدار دەتـوانێ هەڵاوێـردی فرۆشـراوی بکات بەم شێوازەی خوارەوە : -

یەکـەم – ئەو فرۆشـانە کە لەگەڵ کەسـانی بەسـتراو بە فرۆشـیارەوە دەکـرێ بە پـێ ی حوکمەکـانی بەنـدی(دووەم) ی ماددەی (٤)ی ئەم ڕێنمایەن .

دووەم – هەر فرۆشێکی ئەو بەرهەمە لە وڵاتی هەناردەکار یا بۆ وڵاتێکی سێیەم بە نرخێکی کەمتر لە تێچووی بەرهەمهێنانی یەکەیەکی بەرهەم کۆی تێچووی بەڕێوەبردن و فرۆشتنی و تێچووی تری ئەم یەکەیە وە قازانج لەو وڵاتە ئەگەر ئەم مەرجانەی خوارەوە بەدی هات :-

أ / ئەگەر نرخی ئەم فرۆشانە نەبێتە هۆی بەدەست هێنانەوەی تێچووی لە ماوەیەکی گونجاودا چونکە ئەم نرخانە لە (المتوسط المرجح)تێچووی بەرهەمهێنانی یەکەی بەرهەمەکە لە ماوەی جێ بە جێکردندا کەمتر دەبێ وە تێچووی بەڕێوەبردن و فرۆشتن و تێچووی تری ئەم یەکەیەشی دەخرێتە سەر .

ب / ئەگەر ئەم فرۆشانە لە ماوەیەکدا بێ کە بگاتە یەک ساڵ بەمەرجێک ئەم ماوەیە لە هەموو دۆخێکدا لە (١٨٠) سەدو هەشت ڕۆژ کەمتر نەبێ .

ج / ئەگەر ئەم فرۆشانە بە بڕێکی گەورە بوون بە جۆرێک کە (المتوسط المرجح))ی نرخی ئەم فرۆشانە لەو ڕێکەوتنانەی کە لە دیاریکرنی بەهای ئاسایدا ڕەچاو دەکرێ لە (المتوسط المرجح) ی تێچووی یەکەی کاڵاکە کەمتر بێ یا قەوارەی ئەو فرۆشانە کە بە نرخی یەکەی بەرهەم کەمتر دراون لە **(٢٠%)** لەسەدا بیست قەوارەی فرۆشی کەمتر نەبێ لەو ڕێکەوتنانەدا.

ماددەی ٨ - ئەگەر لایەنی تایبەتمەند نرخی هەناردەکردنی کاڵاکەی بۆ دیاری نەکرێ یا بە ناڕاستی بزانێ لەبەر هەبوونی ئەو پەیوەندیەی وا دەقەکەی لە بەندی (دووەم)ی ماددەی (٤)ی ئەم ڕێنماییانەدا هاتووە یا لەبەر هەبوونی ڕێکەوتنێکی تایبەت لە نێوان هەناردکار لە لایەک و هاوردەکار یا هەر لایەنێکی تردا لەلایەکی ترەوە ئەوکاتە لایەنی تایبەتمەند بۆی هەیە نرخی کاڵای ناردنە دەرەوە بەپشت بەستوو بەمانەی لای خوارەوە بە ئەنجامی بگەیەنێ :-

یەکەم – ئەو نرخە کە دووبارە فرۆشتنی بەرهەمی هاوردەکراو بۆیەکەم کڕیاری پێوە نەبەستراوی سەربەخۆ لە هەرێم وعێراقدا **کەم (لێدەرکردنی)**هەر قازانج یا تێچوویەکی وەک ڕەسم و باجی لە نێوان لە هاوردەکردن و دووبارە فرۆشتنیدا کە لە ناو هەرێم و عێراقدا دەکەوێتە سەری.

دووەم – ئەو ڕێوشوێنە کە لایەنی تایبەتمەند بە گونجاوی دەزانێ ئەگەر بەرهەمەکە دووبارە نەفرۆشرا بە کڕیارێکی سەربەخۆ یا دووبارە بە هەمان دۆخی کە هاوردەکراوە نەفرۆشرا

ماددەی ٩- یەکەم – لایەنی تایبەتمەند پەراوێزی نوقمکردن بە جیاوازی نێوان نرخی ناردنە دەرەوەی و بەهای ئاسایی بەرهەم ئەژمار دەکات .

دووەم – بەراوردی بەهای ئاسایی و نرخی هەناردەکردنی بەرهەمی هاوردەکراو بە ڕەچاو کردنی ئەم خاڵانەی لای خوارەوە دەکرێ :-

أ - بەراورد کردن پەیوەندی بەو فرۆشانەوە هەبێ کە لە چەند کاتێکی لێک نزیکدا ئەنجامدراون.

ب - ئەو جیاوازییانە کە بەراوردەکردنەکە دەشێوێنێ بۆ هەر دۆخێک بە تەنها بە دۆخی فرۆشتن و مەرجەکانی و باج وئاستە بازرگانییەکان و بڕی بەرهەم و خەسڵەتە ماددییەکانیەوە .

ج- یەکخستنی دراوی پشت پێ بەستراو کاتی ئەژمارکردنی بەهای ئاسایی و نرخی کاڵا ناردنە دەرەوە بە مەرجێک پشت بە نرخی خەرجکردن لە ڕۆژی فرۆشتندا ببەسترێ و نرخی کاڵا دواخراوی خەرجکردن بەکار بهێنرێ ئەگەر نرخی کاڵا ناردنە دەرەوە ڕاستەوخۆ بەسترابووەوە بە ڕێککەوتنی دواخراوی دراو لە بازاڕدا .

ماددەی ١٠ – لایەنی تایبەتمەند پەراوێزی نوقمکردن فەرامۆش دەکات ئەگەر دەرکەوت لە جیاوازییەکانی نرخی خەرجکردنەوە یا لە زیادبوونی بەردەوامی بەهای دراوی بیانییەوە بە بەراورد لەگەڵ دیناری عێراقیدا پەیدابوو ماوەیەکیش کە لە سێ یەکی ماوەی لێکۆڵینەوە زیاتر نەبێ دەدرێتە لایەنی تایبەتمەندی هەناردەکاران بە پێی بەڵێننامەیەکی نووسراو لە ماوەی لێکۆڵینەوە دا بۆ ڕاستکردنەوەی نرخەکانی کاڵا ناردنە دەرەوە لەدوارۆژدابە شێوەیەک کە جووڵەی بەردەوامی نرخەکانی خەرجکردنی لە کاتی ماوەی دیاریکراوی لێکۆڵینەوەدا ڕەنگ بداتەوە .

ماددەی ١١ – یەکەم - دەشێ پەراوێزی نوقمکردن بە ڕێژەیەکی سەدی ئەژمار بکرێ ئەویش بە دابەشکردنی بەهای بەدی هاتوو لە جیاوازی نێوان (بەهای ئاسایی بەرهەمی هاوردەکراو و نرخی هەناردەکردنی) بەسەر نرخی هەناردەکردنیدا .

دووەم – ئەگەر پەراوێزە ئەژماکراوەکەی لە **(٢%)** لە سەدا دووی نرخی هەناردەکردنەکەی کەمتر بوو بە نوقمکردن هەژمارناکرێ .

ماددەی ١٢- لایەنی تایبەتمەند بۆی هەیە پەراوێزی نوقمکردن بۆ هەر کاڵایەکی هەناردەکراو یا بەرهەم لە ماوەی دیاری کراوی لێکۆڵینەوەدا ئەژمار بکا بە پێی ئەمانەی لای خوارەوە :-

یەکەم - جیاوازی نێوان (المتوسط المرجح)بەهای ئاسایی فرۆشی پشت بەستراو لە لای لایەنی تایبەتمەندو (المتوسط المرجح)نرخی ڕێکەوتنەکانی کاڵا هەناردەکاوە کە دێتە ناو هەرێم لە هەمان ماوەدا .

دووەم – (التوسط المرجح) ی پەراوێزی نوقمکردن کە لە ئەنجامی جیاوازیی نێوان هەر بەهایەکی ئاسایی بەرهەم لە هەموو ڕێکەوتنێکدا لەو ڕێکەوتنانەی لە بەندی (یەکەم) ی ئەم ماددەیە بە دەق ناوی هێناون و نرخی کاڵا هەناردەکردنی هەمان ڕێککەوتنی پەیدا بووە .

ماددەی ١٣- لایەنی تایبەتمەند بۆی هەیە پەراوێزی نوقمکردنی دەوڵەتێکی دەست نیشانکراو بە پێ ی (المتوسط المرجح) ی پەڕاوێزە تاکە کەسییەکانی نوقمکردنی هەناردەکارانی ئەو دەوڵەتە ئەژمار بکات.

بەندی سێیەم

پاڵپشتیکردن)

ماددەی ١٤ –

یەکەم – پاڵپشتیکردن : - بریتیەلەو سوودە دارایەی کە دەوڵەتی بەرهەمهێنی کاڵا (المنشا)یان دەوڵەتی هەناردەکار یان هەر دامەزراوەیەکی کەرتی گشتی لەو دەوڵەتە بەڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ پێشکەشی دەکات و

دەبێتە مایەی سوودمەندبوونی بەرهەمهێنەرەکانیان یان ئەو کەسانەی بەرهەمەکە دەگوازنەوە یان دەیفرۆشن یان هەناردەی دەکەن .

دووەم – بە پاڵپشتیکردن هەژمار دەکرێت هەر شێوە هاوبەشیەکی دارایی کە حکوومەت بیکات وەک ئەمانەی لای خوارەوە:-

أ / هەر تمویل کردنێک کە دەوڵەت پێشکەشی بکات جا بەشێوەی ڕاستەخۆ وەک بەخشین یا قەرز یا ناڕاستەوخۆ وەک بیمەکردنی ئەو قەرزانە کە لایەنی تر دەیبەخشێت .

ب / دەست هەڵگرتنی دەوڵەت لە داهاتی خۆی جا بە شێوەی لێخۆشبوون بێ یا وەرنەگرتنی یا گێڕانەوەی ڕەسم یان باجی وەرگیراو پاش هەناردەکردنی .

ج/ دەست کردنی دەوڵەت بە کرینی یان پێشکەشکردنی کاڵاو خزمەتگوزاری لە دەرەوەی چوار چێوەی دیاریکراوی بازاڕ بە شێوەیەک کە پەیوەندی بە ئەرکەکانی خۆیەوە نەبێ کە لە دابینکردنی ژێرخانی گشتیدا خۆی دەنوێنێ .

د/ دەست کردنی دەوڵەت بە پێدانی بڕێک پارە بە دەزگا تایبەتمەندەکانی(تمویل) پارەپێدان یان ڕێککەوتن لەگەڵ لایەنێکی تردا بۆ ڕاپەراندنی حاڵەتێک یان زیاتر لەو حاڵەتانە کە لە دەقی بڕگەکانی (أ) و (ب) و (ج)ی ئەم بەندا هاتووە .

ماددەی ١٥ – ڕسوماتی (قەرەبوو)دادەنرێت بەجۆرێک یەکسان بێت بە پاڵپشتیکردنی پێشکەشکراو بەکاڵای هاوردەکراو بۆ هەرێم ئەگەر هاتوو دەرکەوت لەئەنجامی لێکۆڵینەوەی لایەنی پەیوەندار بەپێ ی ئەحکامەکانی یاسای لێکۆڵینەوە لەم کاتانەی خوارەوە : -

أ / ئەگەر کاڵای هاوردەکراو ببێتە هۆی زیان بۆ بەرهەمی ناوخۆی هاوشێوەی بەپێ ی یاسا .

ب/ سوودمەند بوونی کاڵای هاووردەکراو لە پاڵپشتیکردنی قەدەغەکراو (محظور) پاڵپشتی بە تەرخانکراو دادەنرێ ئەگەر دەوڵەتی پلە بەخش (یا بەخشین) بە پێ ی یاساکانی خۆی بەخشیی بە یەک لایەن یان کەرتێکی دیاریکراوی بەرهەمهێنان یا کۆمەڵێک لایەن یان کەرتی بەرهەمهێنان یا لەناو ناوچەیەکی دیاریکراوی جوگرافیدا.

ماددەی ١٦ - پاڵپشتیکردن لە هەر یەکێک لەم دوو بارانەی لای خوارەوە دا بە قەدەغەکراو دادەنرێ :-

یەکەم – ئەگەر بەخشینەکەی بە پێ ی یاساکانی دەوڵەتی پارە بەخش یا بە پێ ی هەڵکەوتی خۆی لە هەناردەکردندا قەتیس بوو چاوپۆشی لەهەر بنەمایەکی ڕەچاوکراو یا مەرجێک کە لەوەدا ڕەچاو کرابێ .

دووەم – ئەگەر بەخشینەکەی لە مەرجێ بەکارهێنانی کاڵا خۆجێییەکاندا قەتیس بوو بەبێ کاڵای هاوردەکراو .

ماددەی ١٧ – یەکەم - بڕی پاڵپشتیکردن بە پێ ی سوود یا هاوبەشی دارایی بەدیهاتوو بۆ پاڵپشتیکردنی وەرگر دیاری دەکرێ و لە ماوەی دیاریکراوی لێکۆڵینەوەدا ئەژمار دەکرێ .

دووەم – سوود یان هاوبەشی دارایی بەدیهاتوو بۆ پاڵپشتیکردن وەرگر بەم شێوەیەی لای خوارەوە ئەژمار دەکرێ :

أ / هاوبەشی حکوومەتی لە سەرمایەی کۆمپانیایەکدا کە سوودێک بۆ ئەو کۆمپانیایە بەدی بێنێ ئەگەر هاوبەشییەکە لەگەڵ هەڵسووڕاندنی ئەو وەبەرهێنانە ئاسایی و باوە کە وەبەرهێنێکی کەرتی تایبەت لەو دەوڵەتە کاڵا نێرەدا دەیکات ڕێک نەکەوەێ

ب / حکومەت قەرزێک بدا سوودێک بۆ قەرزکە دابین بکات بە نرخی سوود و تێچوویەکی کەمتر لەوە کە دەیداتەوە بۆ قەرزکردنی هەمان بڕە پارە لە لایەکی ترەوە بە پێ ی پێوانەکانی بازاڕ و سوودیشی لەم بارەدا بە پێ ی جیاوازی نێوان هەردوو بڕە پارە ئەژمار دەکرێ.

ج / حکوومەت دەستەبەری قەرزێک بکات کە سوودێک بۆ کۆمپانیای سوود وەرگر لەو دەستەبەرە دابین بکات ئەگەر جیاوازییەک لە نێوان ئەو بڕە پارەیەدا کە کۆمپانیا لەسەر بڕە دەستەبەر کراوەکەی حکوومەت دەیداو ئەو بڕە پارەیەش کە بۆ قەرزێکی هاوشێوەی بێ دەستەبەری حکوومی دەیدا بەمەرجێک لەم بارەدا سوود بە پێ ی جیاوازی نێوان هەردوو بڕە پارەکە ئەژمار بکرێ بە ڕچاوکردنی جیاوازی نێوان ئەو ڕەسمانە کە کۆمپانیا لە هەردوو پارەکەدا دەیدا .

د / حکوومەت کاڵا و خزمەتگوزاری بە نرخێکی کەمتر لە نرخی بازاڕ بۆ بەرهەمهێنەکان دابین بکات یان لەبری ئەوە بە نرخێکی زیاتر لە نرخی بازاڕ کە سوودێکیان بۆ مسۆگەر بکات و لێیان بکڕێ بە مەرجێک بارو دۆخی بازاڕ و جۆری کاڵاو خزمەت و زۆری توانایی خستنە بازاڕ و گواستنەوە و مەرجەکانی فرۆشتن و کڕینی ڕەچاو بکرێن .

ماددەی ١٨– چەند ڕەسمێکی قەرەبووکەرەوە دەسەپێندرێ کە هاوتای پاڵپشتیکردنی بەخشراوی بەرهەمی هاوردەکراو بۆ هەرێم و عێراق بێ ئەگەر بە پێ ی ئەو لێکۆڵینەوەیە کە لایەنی تایبەتمەند پشت بەستوو بە حوکمەکانی یاسا دەیکات هەریەکێک لەم دوو بارەی لای خوارەوە بەدی بێنێ :-

یەکەم – هاوردەکار سوود لە پاڵپشتیەک دەبینێ بە پێ ی هەردوو ماددەی (١٤) و (١٥)ی ئەم ڕێنمایییە بە مەرجێک زیان بە بەرهەمهێنێکی هاوشێوەی خۆماڵی بگەێنێ بە پێ ی یاسا

دووەم - سوود وەرگرتنی هاوردەکار لە پاڵپشتیەک کەقەدەغەیە بە پێ ی حوکمەکانی ماددەی (١٦)ی ئەم ڕێنماییە .

بەندی چوارەم/ زێدەهاوردەکردنی بێ پاساو

ماددەی ١٩ – زێدە هاوردەکردنی بەرهەمێکە بۆ هەرێم بەشێوەی ڕەها یان ڕێژەیی ئەگەر نوقمکار یان پاڵپشتیکراویش نەبێت بەجۆرێک ببێتە هۆکاری زیان گەیاندنی ڕاستەوخۆ یان ئەگەری زیان گەیاندن بەو دامەزراوە خۆماڵیانەی کە بەرهەمی هاوشێوە یان ڕکابەر بەرهەمدەهێنن بەشێوەیەک کە :-

١ - زێدەهاوردەکردنی کاڵایەک وە بڕەکەی جا ئەگەر ڕەها بێت یان بەشێوەیی ڕێژەیی بێت بەبەراوورد بە بەرهەمی خۆماڵی کاڵاکە .

٢ - پشکی بازار کەبەرهەمهێنەرە خۆماڵیەکان لە دەستی دەدەن بەهۆی زێدەهاوردەکردنی کاڵای بیانی .

٣ - گۆڕان لەبڕی بەرهەم و فرۆشتن و سوود وەرگرتن لە توانای بەرهەمهێنان و کوالیتی بەرهەم و کۆگاکراو قازانج و زیان و لە دەستدانی هەلی کار .

ماددەی٢٠-

١ - هەڵسەنگاندنی کاریگەری زێدەهاوردەکردنی بێ پاساو لەسەر بەرهەمهێنەرە خۆماڵیەکان دەکرێت بەپێ ی ئەو زانیاریە بەردەستانە کە پەیوەستە بە بەرهەمیان لە کاڵای خۆماڵی .

٢ - هەڵسەنگاندنی کاریگەری زێدەهاوردەکردنی بێ پاساو بەپێ ی زانیاری تایبەت بە بەرهەمهێنانی نزیکترین جۆری کاڵا کە زانیاری پێویست لەسەری بەردەستە وەکاڵای بەرهەمهێنراوی خۆماڵیش هەمان کاڵایە ئەگەر هاتو زانیاری تەواو بەردەست نەبوو کە لەخاڵی یەکەمی سەرەوەدا نووسراوە لەم ماددەیە.

ماددەی ٢١ – لایەنی تایبەتمەند پشت بە هۆکارەنی ناو دەقی ماددەی (١٩)ی ئەم ڕێنماییانە دەبەستێ بۆ یەکلاکردنەوەی زیانی چاوەڕوانکراو کە لە ئەنجامی زێدەهاوردەکردنی بێ پاساو ڕوودەدات نەک تەنها پڕوپاگەندە بێت .

ماددەی ٢٢ –

یەکەم – لایەنی تایبەتمەند ئەوە یەکلایی دەکاتەوە کە زێدەهاوردە کردنی بێ پاساوی کاڵا زیانی گەیاندووە یان ڕێی تێ دەچێ زیان بە بەرهەمهێنەرە خۆماڵیەکان بگەیێنێ .

دووەم – لایەنی تایبەتمەند کاتی هەڵسەنگاندنی پەیوەندی هۆکاریانەی نێوان زێدەهاوردەکراوی کاڵا و زیان لێ کەوتنی بەرهەمهێنەرە خۆماڵیەکان ڕەچاوی هەر هۆیەکی دیکە دەکات کەبووبێت یا دەبێتە مایەی ئەم زیانە .

ماددەی ٢٣– بەرهەمهێنەرە خۆماڵیەکان یا بریکارەکانیان لای لایەنی تایبەتمەند داوای خۆپاراستن لە زێدەهاوردەکردنی بێ پاساوی کاڵایەکی هاوشێوە یان ڕکابەری ئەو کاڵایە کە بەرهەمی دێنن پێشکەش دەکەن بە مەرجێک داواکە ئەمانە لە خۆبگرێ :

یەکەم – ئەو بەڵگانە کە دەیسەلمێنن کە لەئەنجامی زێدەهاوردەکردنی بێ پاساوی کاڵایەک زیانیان پێ کەوتووە بەهۆی ئەم زێدە هاوردەکردنەوە .

دووەم – وەسفێکی وردی کاڵای هاوردەکراو و کاڵای بەرهەمهێنراوی خۆماڵی وە بەندو پێناسەی گومرگی بگرێتەخۆ بە پێ ی یاساو تعریفەی گومرگی کارپێکراو و بە دیاریکراویش بۆ برو بەهای بەرهەمی خۆماڵی .

سێیەم – ناوی داواکاران لە بەرهەمهێنەرە خۆماڵیەکان کاڵاکە و برو بەهای بەرهەمهێنانیان سەبارەت بە سەرجەمی بەرهەمهێنانی خۆماڵی لەو کاڵایە وە بەشی هەریەکەیان

چوارەم – بڕی هاوردەکراوی کاڵاکەو بەهاکەی لەهەر وڵاتێکی هەناردەکارەوە لە سێ ساڵی پێش ساڵی داوا پێشکەش کردنەکە .

پێنجەم – دیاریکردنی بڕەکانی زیادە لە کاڵای هاوردەکراو جا ئیتر ڕەها بێ یا ڕێژەیی بە بەراورد لەگەڵ بەرهەمهێنانی خۆماڵی کاڵاکە .

ماددەی ٢٤ – ئەگەر لایەنی تایبەتمەند بۆی دەرکەوت ڕاستیەکانی ئەو داواکاریەی کە بە دەق لە ماددەی (٢٣)ی ئەم ڕێنماییانەدا هاتووە بەس نین بۆ لێکۆڵینەوە و هەڵسەنگاندنی دەبێ لە ماوەیەکدا کە لە (١٠) ڕۆژ زیاتر نەبێ لە ڕۆژی وەرگرتنی داواکەوە ئاگاداری داواکاران بکا لە ماوەیەکدا کەلە (٣٠) سی ڕۆژ زیاتر نەبێ وەشیاوە کە یەک جار

و بۆ هەمـان مـاوە درێژکـردنەوە بە پـێ ی داوای خۆیـان تەواو بـکەن بە پـێچەوانەوە وەزیـر بـۆی هەیە داواکە هەڵپەسێرێ .

بەندی پێنجەم/ دیاریکردنی زیانەکان) (

مـاددەی ٢٥ – لایەنـی پەیوەندیـدار ئەو زیـانە مـاددییە کە بە ڕاسـتی لە بەرهەمهێـنەرە خۆماڵیەکـان کەوتـووە بە هـۆی نـوقمکردن یـا پاڵپشـتیکردن پشـت بەسـتوو بە لێکـۆڵینەوەی ئەنجامـدراوی خـۆی دیـاری دەکـا بە ڕەچـاو کردنـی ئەم خاڵانەی خوارەوە: -

یەکەم – هەبـوونی زیـادە لەبـڕی کـاڵای هـاوردەکراوی نـوقمکراو یـان پاڵپشـتیکراو چ بە شـێوەیەکی ڕەهـا بـێ بە بەراورد بە سـاڵانی پێشـووتر یـان بەپـێ ی بەرهەمهێنـان یـان بەکـاربردنی خۆمـاڵی وە کـاریگەری ئەم کـاڵا هـاوردەکراوانە لەسـەر بەرهەمـی خۆمـاڵی هاوشـێوە لەبـازاری نـاوخۆ بەجۆرێـک بە نرخێکـی کەمتـر لە نرخـی بەرهەمـی هاوشـێوەی بەرهەمـی خۆمـاڵیە و بە جیـاوازیەک خـرابێتە بـازاڕەوە و بە شـێوەیەکی سـەرەکی بـوبێتە هـۆی دابەزانـدنی نرخی بەرهەمی خۆماڵی هاوشیوەی یان ڕێگری لە زیادبوونی نرخی ئەگەر ئەم کاڵا هاوردەکراوانە نەبوونایە.

دووەم – هەڵسـەنگاندنی ئەم هێمـا و هۆکـارە ئابووریـیـانەی لای خـوارەوە کە پەیوەسـتن بە بـارودۆخی بەرهەمهێـنەرە خۆماڵیەکـانەوە بـۆ ئاگـاداربوون لە ڕادەی کـاریگەری کـاڵای هـاوردەکراوی نـوقمکراو یـا پاڵپشـتیکراو لە سـەریان :-

أ / کەم بـوونەوەیەکی ڕاسـتەقینە یـا پێشـبینیکراو لەفرۆشـتنی بەرهەمـی هاوشـێوەی خۆمـاڵی لە قـازانج یـان بەرهەم یـان پشـکی لە بـازار یـا دەسـکەوتی وەبەرهێنـان (حصةالسـوق او الانتاجيـة) یان بەکارهێنانی تەواوی (استغلال الطاقة الانتاجية) توانای بەرهەمهێنان .

ب/ کـاریگەری نەرێنـی ڕاسـتەقینە یـا پێشـبینیکراو لەسـەر ووردبینـی دراوی عەمبـارکراو و هێـزی کـار و کـرێ و گەشەکردن و توانایی پەلکێشکردنی سەرمایە یان وەبەرهێنان .

ج/ هۆکارەکاریگەرەکان لەسەر نرخی خۆماڵی .

د / هەر ئاماژەیەک یا هۆکارێکی تری ئابووری کەببێتە هۆی زیان لێ کەوتن .

مـاددەی ٢٦- کـاریگەری کـاڵای هـاوردەکراوی نـوقمکراو یـان پاڵپشـتیکراو لەسـەر بەرهەمهێـنەرە خۆماڵیەکـان بە پـێ ی زانیـاری تـایبەت بە بەرهەمهێنـانی بەرهەمـی هاوشـێوەی بەرهەمهێنـی خۆمـاڵی هەڵدەسـەنگێنرێ ئەگەر ئەم زانیاریـانە بەردەسـت نەبـوو هەڵسـەنگاندنەکە بە پـێ ی زانیـاری تـایبەت بە بەرهەمهێنـانی نزیکتـرین لەو بەرهەمـانە کە زانیـاری پێویستیان بەردەستە و بەرهەمە هاوشێوە خۆماڵیەکانیش سەر بەو بەرهەمەن .

مـاددەی٢٧- یەکەم – لایەنـی پەیوەنـدار لە لێکـۆڵینەوەی ئەگەری تـووش بـوونی بەرهەمهێـنەرە خۆماڵیەکـان بە زیـان پشت بەم ئاماژانەی لای خوارەوە دەبەستن :-

أ / هەر هۆکارێـک کەنیشـانی بـدات بـۆ هەبـوونێکی زۆری هـاوردەکراوی نـوقمکراو یـان پاڵپشـتیکراو بەم شـێوەیەی خوارەوە : -

١) هەر زیادەیەکی تێبینیکراو لە تێکڕای هاوردەکراو .

٢) هەبوونی توانایەکی بەکار نەهێنراوی بەرهەمهێنان لە وڵاتی هاوردەکار یان هەبوونی بڕێکی زۆری کۆگاکراوی کاڵاکە لەوڵاتەکەداو نەبوونی بازاڕی هەناردەکردنی تری پێویست بۆ لەخۆگرتنی هەناردە .

٣) هەبوونی ڕێککەوتن بۆ هەناردەکردنی کاڵای نوقمکراو یا پاڵپشتیکراو بۆ هەرێم لە داهاتوودا .

٤) ئەگەری زیاد بوونی داواکاری لەسەر بەرهەمی نوقمکراو یان پاڵپشتیکراو بە هۆی دابەزینی نرخەکەیەوە بە بەراورد لەگەڵ نرخی بەرهەمی هاوشێوەی خۆماڵی .

ب / زیاد بوونی کۆگاکراوی بەرهەمی نوقمکراو یان پاڵپشتیکراوی هاوردەکراو بۆ هەرێم .

دووەم – بەدیهاتنی هەر یەکێک لە ئاماژە دیاریکراوەکانی ناو دەقی بەندی یەکەمی ئەم ماددەیە بۆ ئەگەری زیان لێ کەوتن ئەگەر لایەنی تایبەتمەند ڕێو شوێنی گونجاو نەگرێتەبەر.

ماددەی ٢٨ – لایەنی پەیوەندار پێویستە لەوە بکۆڵێتەوە کە کاریگەری کاڵای هاوردەکراوی نوقمکراو یان پاڵپشتیکراو بۆتە هۆی زیان گەیاندن بە بەرهەمهێنەرە خۆماڵیەکان وە لە بەرچاوگرتنی بە شێوەیەکی تایبەت و هەبوونی زیادەیەکی جێی بایەخپێدراو لە کاڵای هاوردەکراوی نوقمکراو یا پاڵپشتیکراو جا ئەم زێدەییە بە شێوەیەکی ڕەها یان ڕێژەیی بێ بە بەراوردکردن بە بەرهەمهێنەر یا بەکاربەر لە هەرێمدا و کاریگەریی لەسەر نرخ و بڕی پەراوێزی نوقمکردن.

ماددەی ٢٩ - لایەنی پەیوەندار لەبەرچاوی دەگرێ کاتی هەڵسنگاندنی پەیوەندی هۆکاری هەر هۆکارێکی دیکەی جگە لە کاڵای هاوردەکراوی نوقمکراو یان پاڵپشتیکراو کە بۆتە هۆی یا دەبێتە هۆی ئەم زیانە.

ماددەی ٣٠ – یەکەم – لایەنی پەیوەندار هەڵسەنگاندن دەکات بۆ کۆی زیانەکان کە لە ئەنجامی هاوردەکردنی کاڵایەک لە دەوڵەتێک زیاتر زیانی ئەبێت بۆ هەریەکە لەم دۆخانەی لای خوارەوە:-

أ / پەراوێزی نوقمکردن لە هەموو دەوڵەتێکدا زیاتر بێت لە (٢%) لە سەدا دووی نرخی کاڵای هەناردەکراو لە کاتی نوقمکردندا .

ب / بڕی پاڵپشتیکردنی کاڵای هاوردەکراو لە (١%) لە سەدا یەکی بەهای کاڵاکە کەمتر نەبێ.

ج / بڕی کاڵایەکی هاوردەکراو لە هەر دەوڵەتێکەوە کەمتر نەبێ لە(٣%) لە سەدا سێ کۆی کاڵای هاوردە کراو بۆ هەرێم لە هەمان کاڵا.

د / کۆی بڕی کاڵایەک کە هەندێ وڵات هەناردەی دەکەن ئەگەر لە لێکۆڵینەوەدا زیاتر بوو لە (٧%) ی کۆی هاوردە کراو بۆ ناو هەرێم وە ئەگەر پشکی هەر وولاتێک لە هەناردەکردنی کەمتر بوو لە (٣%) سەدا سێ ی کۆی هاوردەکردنی هەرێم بۆ هەمان کاڵا .

هـ / هەل و مەرجی ململانێ ی نێوان بەرهەمی هاوردەکراو و بەرهەمی هاوشێوەی خۆماڵی گونجاو بۆ بەجێ هێنانی هەڵسەنگاندنی کاڵای هاوردەکراو بەشێوەیەکی کەڵەکە بوو .

و / هەبوونی ڕێگریەکی ماددی بۆ دامەزراندنی پیشەسازییەکی خۆماڵی بۆ بەرهەمهێنانی بەرهەمی هاوشێوەی خۆماڵی بە لەبەرچاو گرتنی ڕادەی توانای دامەزراندنی ئەم پیشەسازیە لە ماوەیەکی گونجاودا و بەردەوام بوون و

گەشەکردنیشی بە مەرجێک ئەوە بە پێ ی ئاماژەکانی لێکۆڵینەوەی کەڵکی ئابووریَ و قەرزیَ مۆرکراو(القروض المبرمة) یان ئەوەی کە مۆر دەکریَ وگرێبەستەکانی کرینی کەرەستەو سەرمایەی پێویست بۆ دامەزراندنی پرۆژەی نویَ ی وەبەرهێنان یان فراوانکردنی چەند پرۆژەیەکی دامەزراو .

دووەم – لێکۆڵینەوە دەست بەجێ و لە هەر قۆناغێکیدا بێت کۆتایی پێ دێت ئەگەر بۆ لایەنی پەیوەندار دەرکەوت بە نەبوونی هەر دۆخێک لە دۆخەکانی ئاماژە پێکراوی پێشوو.

ماددەی ٣١ – بەرهەمهێنە خۆماڵیەکان یان ئەوەی نوێنەرایەتیان دەکا وەک ژوورەکانی پیشەسازی و بازرگانی و یەکیەتی و کۆمەڵەو سەندیکاکانی پەیوەندار و هەر لایەنێکی فەرمی سەرپەرشتی هەر کەرتێکی بەرهمهێنان بۆیان هەیە بە نووسراو داوا لە وەزیر بکەن بەرهەمەکانیان لە کاڵای هاوردەکراوی نوقمکراو یان پاڵپشتیکراو بپارێزیَ بە پێ ی نموونەیەک کە لایەنی تایبەتمەند بۆ ئەم مەبەستە پێشنیاری دەکا و وەزیر پێ ی ڕەزامەند دەبێت .

ماددەی٣٢ – داواکاری پاراستنی بەرهەم دەوڵەمەند دەکرێت بە بەڵگەو پشتگیری بەدی هاتنی نوقم بوون و یان پاڵپشتیکردن و زیان وە پەیوەندی هۆکاری لە نێوانیاندا بەجۆرێک کە زانیاری و داتاکانی خوارەوە لە خۆ بگرێت :-

یەکەم – دیاریکردنی برو بەهای بەرهەمهێنانی بەرهەمی هاوشێوە .

دووەم – وەسفێکی وردی هەرکاڵایەکی کە گوایە نوقمکراوە یان پاڵپشتیکراوە و بەرهەمی هاوشێوەی خۆماڵی بە (خەسڵەتە)تەکنیکیەکان و بەکارهێنانیەوە لەگەڵ دیاریکرنی وڵاتی دروستکەر و وڵاتی هەناردەکار بۆ هەرێم .

سێیەم – دیاریکردنی بەندی گومرگیی کاڵا بەپێ ی یاسای پێناسەی گومرگی کارپێکراو.

چوارەم– هەر زانیارییەک سەبارەت بە بەرهەمهێنی کاڵای هاوردەکراوی نوقمکراو یان پاڵپشتیکراو و سەرچاوەکەی بۆ هەرێم و وە ئەو کەسانەی کە هاوردەی دەکەن .

پێنجەم – هەر زانیاریەک سەبارەت بە نرخی کاڵای هەناردەکراو و بەهای ئاسایی لە باری نوقمکردندا وەک ئەمانەی خوارەوە :-

أ / ئەو نرخە کە کاڵای هاوردەکراوی بۆ بەکارهێنان لە بازاڕی خۆجێی دەوڵەتە هەناردەکارەکەدا پێ دەفرۆشریَ .

ب / ئەو نرخە کە کاڵاکەی لە دەوڵەتە کاڵا هەناردەکارەکە بۆ دەوڵەتێکی سێیەم ئەگەر ئەوە گونجاوبێ پێ ی دەفرۆشریَ .

ج / نرخی هەناردەکردنی کاڵای کە گوایە – نوقمکراوە بۆ هەرێم وعێراق یان ئەو نرخەی کە کاڵاکەی بۆ یەکەم جار لێ دەفرۆشێ بە کڕیارێکی سەربەخۆ لە هەرێم وعێراق.

شەشەم – هەر زانیارییەک سەبارەت بە هەبوونی پاڵپشتیکردن و شێوە و قەوارەکەی و توانایی و ڕێو شوێنی گرتنەبەر لە دژی .

حەوتەم – هەر زانیارییەک سەبارەت بە زیادبوونی قەوارەی کاڵای هاوردە کراوی نوقمکراو یا پاڵپشتیکراو وکاریگەری ئەم زیادبوونە لەسەر نرخی بەرهەمی هاوشێوە لە بازاڕی خۆماڵیدا و بەرهەمهێنەرە خۆماڵیەکان بە پێ ی ئاماژەکانی کە لە دەقی ماددەی (٢٥)ی ئەم ڕێنماییانەدا هاتوون.

هەشتەم - داواکاریەک دەبێت پشتگیری کراوبێت لە لایەن بەرهەمهێنەرە ناوخۆییەکان کە کۆی توانای بەرهەمی کارگەکانیان زیاتر بێت لە ڕێژەی (٥٠ %)ی پێداویستی ناوخۆی هەرێم .

نۆیەم - داواکاری پاراستنی کاڵایەک ئەو کاڵایانە دەگرێتەوە کە لە هەرێم بەرهەمدەهێنرێن و وە لایەنی کەم کەرەستەی خاوی ئەم کاڵایانە (٥٠ %)ی دەبێت لە ناوەخۆی هەرێم بێت .

دەیەم - داواکاری پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی دەبێت کارگەکانیان دەستی کاری خۆماڵی لە (٧٥%) ی کەمتر نەبێت .

یازدەیەم –بەرهەمی کارگەکانیان بەپێ ی مواصفاتی عێراقی بێت ئەگەر مواصفاتی عێراقی نەبێت پێویستە بە مواصفاتە جیهانیەکان بێت .

دوازدەیەم – بەرهەمی کارگەکانیان کوالیتی بەرز بێت وە لەتاقیگە باوەڕ پێکراوەکانی هەرێم و عێراقدا دەرچووبێت .

سێزدەیەم – خاوەن کارگەکان بەڵێن دەدەن کە پابەندن بەنرخ و کوالتی بەرهەمی کارگەکانیان و ڕینماییەکانی وەزارەتی بازرگانی و پیشەسازی و وەزارەتە پەیوەندارەکان .

ماددەی ٣٣ - ئەگەر زانیاری و ڕاستییەکانی ناو دەقی ماددەی (٣٢)ی ئەم ڕێنماییانە هەمووی یان بەشێکی نهێنی بوو بە وێنەیەک پێشکەش دەکرێ تا بە نهێنی بمێنێتەوە .

ماددەی٣٤ - وەزیر بڕیاری دەست کردن بە لێکۆڵینەوە دەرناکات تائەوکاتەی لایەنی تایبەتمەند بۆی ڕوون دەبێتەوە کە بەرهەمهێنەرە خۆماڵیەکان زەرەرمەندن .

ماددەی ٣٥ - لایەنی تایبەتمەند بۆی هەیە لە هەڵسەنگاندنی ئاستی پشتگیری یا بەرهەڵست کاریدا پشت بە چەند نموونەیەکی ئامار (عينات احصائية) ببەستێ لەو دۆخانەدا کە ژمارەی بەرهمێنەرە خۆماڵیەکان تێیدا یەکجار زۆر دەبێ.

ماددەی ٣٦ – لایەنی تایبەتمەند لەکاتی هەڵسەنگاندنی ڕادەی دژایەتی ئەو بەرمهێنەرانە کە بەرهەمیان – گوایە – نوقمکراو یان پاڵپشیکراو لە دەرەوە دەهێنن هەڵاوێرد دەکات و بۆی هەیە بەرهەمهێنەرەکانی بەستراو بە هاوردەکار یان هەناردەکاری ئەو بەرهەمانە هەڵاوێرد بکات بە بەڕەچاو کردنی حکومەکانی ئەم ڕێنماییانە .

ماددەی ٣٧ – لایەنی تایبەتمەن پشت بە چەند کاتێک دەبەستێ بۆ لێکۆڵینەوە کە پێیان دەوترێ کاتەکانی تەرخانکراوی لێکۆڵینەوە ئەم کاتانەش دەبنە بنچینەی کۆکردنەوە و شیکردنەوەی زانیاری پەیوەندیدار بەهەبوونی نوقمکردن یان پاڵپشتیکردن و ئەو زیانانەی کە لێیەوە پەیدا دەبن .

ماددەی ٣٨ – لایەنی تایبەتمەند لە کاتی لێکۆڵینەوەدا پەراوێزێکی نوقمکردن بۆ هەر بەرهەمێک یان سەرچاوەیەکی ناسراو لە لای کە دیاری دەکات ئەگەر نەتوانرا بۆی هەیە لێکۆڵینەوە لە نموونەیەکی بەرهەمەکانی کاڵا کەو بابەتی لێکۆڵینەوەن بەپێ ی زانیاری بەردەستی لای خۆی لەو کاتەدا یان لێکۆڵینەوە لە ڕێژەیەکی کاڵای هەناردەکراوی دەوڵەتێکی دەست نیشانکراو بکات.

مـــاددەی ٣٩- یەکەم – لایەنـــی تایبەتمەنـد بە نووسـراوی فەرمـی ڕاسـتەخۆ یـان بە پۆسـتی تۆمـارکراو یـا هەر ڕێگـایەکی دیـکە کە لە دەقـی یاسـاکاندا هەبـن بە پێشکەشـکەری داواکە یـان لایەنەکـانی پەیوەنـدار بە لێکـۆڵینەوە ڕادەگەیێنـێ کە ئامـادەبن و زانیـاری تـایبەت بە لێکـۆڵینەوە بـخەنە بەردەسـت . (مەبەسـت لەلایەنـی پەیوەنـدار بە لێکۆڵینەوە لە کێشـەکانی نـوقمکردن یـان پاڵپشـتیکردن و بەرهەمهـێن و هەناردەکـار و هاوردەکـاری بەرهــــەمەکە لە دەرەوە و هەر بەرهەمهێنێکــــی خۆمـــاڵی بەرهەمێکـــی هــــاوتا و هاوشـــێوە یـــا هەر پێکهـــاتەیەکی زۆربەی ئەندامەکانـــی لە بەرهەمهێـــنە خۆماڵیەکـان یـا هاوردەکـار یـان هەناردەکـاری ئەو بەرهەمە و حکـوومەتی دەوڵەتە هەناردەکارەکە بێ) .

دووەم – أ / لایەنـــی تایبەتمەنـد لە وردی زانیـارییە کۆراوەکـانی بەردەسـتی لایەنە پەیوەنـدارەکان یـا ئەوانە کە لە ئەنجامەکانیـدا پشـتیان پـێ دەبەسـتێ دەکـۆڵێتەوە و بـۆی هەیە داوای هەر زانیـاری و ڕوونکـردنەوەی دیـکە بـۆ ئەم مەبەسـتە دیـاریی دەکـا بکـات . **ب/** لایەنـی تایبەتمەنـد بـۆی هەیە مـاوەی دیـاریکراو بـۆ زانیـاری یـان ڕوونکـردنەوە بـۆ خسـتنە بەردەست درێـژ بکـاتەوە بـۆ لایەنەکـانی بایەخـدراو بەلێکـۆڵینەوە بە پـێ ی داوایەک کە لایەنـی پەیوەنەیـدار هـۆ و پاسـاوەکانی درێژکـردنەوەی تێـدا بـاس بکـات . **مـــاددەی ٤٠- یەکەم –** لایەنـی تایبەتمەنـد بـۆی هەیە داوای ڕوونکـردنەوە لە لایەنەکـانی پەیوەندیـدار بە لێکـۆڵینەوە بکـات وە دەبێـت لەم مـاوانەی لای خـوارەوە وەڵام بدەنەوە :-

أ / (٣٠) ڕۆژ لە ڕۆژی وەرگـــرتنەوە ئەگەر لایەنە پەیوەنـــدارەکان خۆمـــاڵی بـــوون و دەشـــێ ئەم مـــاوەیە وا درێژبکرێتەوە کە لە(٤٥) ڕۆژ زیاتر نەبێ ئەگەر هۆی درێژکردنەوە کە پاساوێکی هەبێ .

ب / (٤٥) ڕۆژ لە ڕۆژی وەرگـــرتنەوە ئەگەر لایەنـــی پەیوەنـــدارەکان بیـانی بـــوون و دەشـــێ ئەم مـــاوەیە وا درێـــژ بکرێتەوە لە (٦٠) ڕۆژ زیاترنەبێ ئەگەر هۆی درێژکردنەوە کە پاساوێکی هەبێ.

دووەم – ڕوونکردنەوەکـان وا دادەنـرێ وەرگیـراوە لە لایەنـی پەیوەنـدار پـاش تێپەڕینـی (٧) ڕۆژ لە ڕۆژی نـاردنی بە پۆسـتی تۆمـارکراودا بـۆ لایەنـی پەیوەنـ**دار** یـان نـوێنەری متمـانە پێکـراوی وڵاتـی هەناردەکـار لە هەرێـم . **مـــاددەی ٤١-** لایەنـی تایبەتمەنـد بـۆی هەیە ئەمـانەی لای خـوارەوە بـۆ لایەنەکـانی پەیوەنـدار بە لێکـۆڵینەوە بڕەخسـێنێ :-

یەکەم – بینینی هەر زانیاریەک کەنهێنی نەبێت لە فایلی لێکۆڵینەوەکەدا هەبێ .

دووەم – پێشـکەش کردنـی هەر بەڵگەیەکـی بەردەسـت و گونجـاو بـۆ لێکـۆڵینەوە بە شـێوەی نووسـراو لە ماوەیەکـدا کە لایەنی تایبەتمەند دیاری دەکات .

سێیەم– سـازکردنی چـاوپێکەوتنی ڕاسـتەوخۆی نێـوان لایەکـانی پەیوەندیـداری لێکـۆڵینەوە لەسـەر داوای لایەنێـک و بە سەرپەرشتی لایەنـی تایبەتمەنـد بـۆ بیسـتنی بیـروڕا و بەهانەکـان و پێشـکەش کردنـی زانیـاری بە شـێوەیەکی زارەکـی بە مەرجێـک بەشـێوەی نووسـراو جێگیـر بکـرێ لەدوایـدا کە لەکـاتی ئامـادەنەبوونی هەرلایەنێکـی دیـاری کـراو لەم چاوپێکەوتنانە بەرپرسیاریەتی نەکەوێتە ئەستۆ .

چـوارەم – ڕەخسـاندنی هەل بـۆ لایەنـی پەیوەنـدار لە پیشـەکاران ئەوانەی لە پیشـەکانیاندا کـاڵای هـاوردەکراو بەکـاردەهێنن کە بـابەتی لێکـۆڵینەوەیە ، ڕێکخراوەکـان ،یەکێتیەکـان ،بەکـارهێنەری کـاڵا یـان نوێنەرەکانیـان بـۆ پێشکەشکردنی هەر زانیاریەک یان بیروڕایەک کە پەیوەندی بە لێکۆڵینەکەوە هەبێت .

ماددەی ٤٢– لایەنی تایبەتمەند بۆی هەیە بۆ لێکۆڵینەوە لەو زانیاریانەی کەپێشکەشی کراون یان بۆ وەرگرتنی زانیاری زیاتر کە لێکۆڵینەوە لە کۆمپانیا و دەزگاکانی دەرەوەی هەرێم بکات بەمەرجێک لە ڕووی بنەماوە ڕەزامەندی ئەوان و دەوڵەتی پەیوەندیداریش وەربگرێ .

ماددەی٤٣– ئەگەر هەرلایەنەکی دیاری کراو بە لێکۆڵینەوە بووە هۆی ڕێگری بۆ ئەم لێکۆلینەوەیە وەک ڕێگرتن لە بە ئەنجام گەیشتنی یان بەردەست خستنی زانیاری و داتایی داواکراو لە ماوەی دیاریکراودا لایەنی تایبەتمەند بۆی هەیە پشت بە زانیارییەکانی بەردەستی خۆی ببەستێ بۆ تەواوکردنی ڕێو شوێنەکانی لێکۆڵینەوە وە دەرکردنی ڕاسپاردەکانی خۆی .

ماددەی ٤٤- لایەنی تایبەتمەند لێی قەدەغەکراوە ئەو زانیاری یان ڕوونکردنەوانە کە لایەنی پەیوەندیدار دەیانخاتە بەردەست بخاتەڕوو تەنها بە ڕەزامەندی خۆی نەبێ بە مەرجێک داوایەک پێشکەش بکا کە نهێنیە وە ئەو هۆیانەی تێدا ڕوون بکاتەوە کە دەشێ نهێنی بێ .

ماددەی ٤٥- یەکەم – لایەنی تایبەتمەند بڕیارێکی سەرەتایی سەبارەت بە بوون یا نەبوونی نوقمکردن یاپاڵپشتیکردن و زیان و پەیوەندی هۆکاری بە پێ ی حکومەکانی یاسا دەردەکات .

دووەم – ئەگەر بڕیاری سەرەتایی درا کە نوقمکردن یان پاڵپشتکردن یان زیان یان پەیوەندی هۆکاری لە ئارادا نیە وەزیر بۆی هەیە بڕیار بدات بە بەردەوام بوونی لێکۆڵینەوەکە یان کۆتایی پێ بهێنێت.

سێیەم – لایەنی تایبەتمەند بڕیاری سەرەتایی لە ڕاگەیاندا بڵاو دەکاتەوە بە پێی حوکمەکانی ئەم ڕێنماییانە.

ماددەی ٤٦- یەکەم – وەزیر بە پشت بەستن بە ڕاسپاردەی لایەنی تایبەتمەند بڕیار دەدا بەکۆتایی هێنان بە لێکۆلینەوە لە هەر قۆناغێک لە قۆناغەکانیدا بەنهێنی پاش دەرچوونی بڕیاری سەرەتایی ئەویش لەم دۆخانەی لای خوارەوەدا :-

أ / ئەگەر بەڵگە بەردەست خراوەکانی سەبارەت بە بوونی کاری زیانبەخش یا جۆری زیان لێ کەوتنەکە بەس نەبێ بۆ درێژەپێدانی لێکۆلینەوە .

ب / ئەگەر داواکە کێشرایەوە بە پێ ی حوکمەکانی یاسا.

ج / ئەگەر لایەنی تایبەتمەند بۆی دەرکەوت بڕی پەراوێزی نوقمکردن لە (٢%) لەسەدا دووی نرخی کاڵا هەناردەکراوەکە کەمتر بوو وە بڕی پاڵپشتیکردنەکە لە (١%) لەسەدا یەک کەمتربوو یان هیچ زیانێکیان لێ نەکەوتبووە .

د / ئەگەر هیچ دۆخێکی بە دەق دیاریکراوی ناو ئەم ڕێنماییانە بەدی نەهات.

دووەم – کۆتایی پێ هێنانی لێکۆلینەوە لە هەردوو دۆخی نوقمکردن یا پاڵپشتیکردن کاڵای هەناردەکراو یا کاڵای هاوردەکراو یا ئەو وڵاتـەی کە حکومەکانی ناو دەقی بڕگەکانی (أ) و(ج) و (د)ی بەندی (یەکەم)ی بەسەردا جێ بە جێ دەبێ کورت دەکرێتەوە وە هیچ هەناردەکار یا هاوردەکار یا دەوڵەتێکی دیکە ناگرێتەوە .

ماددەی ٤٧- یەکەم – ئەگەر وەزیر بڕیارێکی سەرەتایی دا کە نوقمکردن یان پاڵپشتیکردن بەدی هاتووە بۆی هەیە هەموو بەڵێننامەکانی پەیوەندیدار بە نرخە بەرچاو خراوەکانی هەناردەکار یان هاوردەکار یا دەوڵەتی پاڵپشتیکردنەکە قبوڵ بکات .

دووەم – وەزیر بۆی هەیە بەڵێننامەکانی پەیوەست بە نرخ قبوڵ نەکات پشت بەستوو بە ڕاسپاردەیەکی هۆکارانەی لایەنی تایبەتمەندی پەیوەنیدار.

سێیەم – وەزیر بۆی هەیە پشت بە ستوو بە ڕاسپاردەی لایەنی تایبەتمەند لێکۆڵینەوە ڕابگرێ یان لەکاتی پەسندکردنی بەڵێننامەی بە دەق دیاریکراوی ناو بەندی (یەکەم)ی ئەم ماددەیە کۆتایی پێ بێنێ .

ماددەی ٤٨- لایەنی تایبەتمەند بۆی هەیە هەناردەکار یا هاوردەکار بەڵێنامەی پەیوەنیدار بە نرخی لێ قبووڵ بکات ناو بەناو زانیاری سەبارەت بە بەڵێننامەی خۆی لێ وەربگرێ و ڕێ بە لایەنی تایبەتمەندیش دەدرێ لە ڕوونکردنەوەی پەیوەندیدار بکۆڵێتەوە و دەچێتە چوار چێوەی حوکمەکانی نهێنی بوونی زانیارییەکانی بە دەق لەم ڕێنماییانەدا دیاری کراون لە کاتێکدا داوای ئەوە بکرێ .

ماددەی٤٩- بەڵێنامەی ناو دەقی بەندی (یەکەم)ی ماددەی (٤٧)ی ئەم ڕێنماییانە هەڵدەوشێندرێتەوە ئەگەر وەزیر بڕیاری دا نوقمکردن یان پاڵپشتیکردن یان زیانی ئەنجامی هەردووکیان لە ئارادا نیە ئەگەر بڕیاری نەدا ئەم بەڵێننامەیە بۆ ماوەیەکی دەست نیشانکراو و لەبەر چەند هۆیەک کە پاساوی هەبێت بمێنێتەوە .

ماددەی ٥٠ - وەزیر بۆی هەیە بەڵێننامە کۆتایی پێ بێنێ یا ڕای بگرێ ورێو شوێنی بە پەلە پشت بەستوو بە زانیاری بەردەست بگرێتە بەر لە کاتێکدا سەرپێچی لە هەر بەڵێننامەیەکی پەیوەندیدار بە نرخەوە کرا .

ماددەی ٥١- وەزیر بۆی هەیە دەستکاری (تعدیل) ی ئەو بەڵێننامەیەی کە تایبەتە بە نرخ کە بەڵێنامەدەر پێشکەشی دەکا پەسند بکا وە حوکمەکانی هەردوو ماددەی (٥٧) و (٥٨) ئەم ڕێنماییانەیش لە بەرچاو بگرێ .

ماددەی ٥٢- یەکەم – ئەگەر لایەنی تایبەتمەند بە بڕیارێکی سەرەتایی بۆی ڕوون بووەوە بەهەبوونی کاری زیانبەخشی لە هەردوو دۆخی نوقمکردن یان پاڵپشتیکردن وەزیر بۆی هەیە ڕێو شوێنی بەپەلە بە سەپاندنی ڕەسمێکی زیادەی گومرگی کە هاوتای پەراوێزی نوقمکردن یان بڕی پاڵپشتیکردنەکە بێ و هەناردەکارو یان هاوردەکار و بەرهەمهێنەرەکانیش پابەند بکا بە بارمتە یا کەفالەتنامەی گەرەنتیکراو بۆ حیسابی دەستەی گشتیی گومرگ .

دووەم – ئەمانەی لای خوارەوە مەرجن لەو بارمتە یان کەفالەتنامە گەرەنتیکراوانەدا هەبێ کە بەدەق لە بەندی (یەکەم)ی ئەم ماددەیەدا هاتووە :-

أ / بەهاکەی هاوتای پەراوێزی نوقمکردن یان بڕی پاڵپشتیکردن بێ بەپێ ی بارودۆخەکە .

ب / کۆتای پێهێنانی ڕێو شوێنی بە پەلە لە ڕۆژی سەپاندنی ڕێوشوێنی کۆتایی .

سێیەم : أ / بەمەبەستی دیاری کردنی بڕی پەراوێزی نوقمکردن یان بڕی پاڵپشتیکردن بەپێ ی زانیاری بەردەستی لایەنی تایبەتمەند دەبێت لەکاتی خەملاندندا کە دەخەملێندرێ وە بۆ دیاریکردنی بەهای بارمتە یان (کەفالەتنامەی گەرەنتیکراو) کە ئاماژە پێ کراوە لە بەندی (یەکەم)ی ئەم ماددەیە دا .

ب / لایەنی تایبەتمەند خەمڵاندنی بڕی پەراوێزی نوقمکردن یان بڕی پاڵپشتیکردن دووبارە دەکاتەوە ئەگەر زانیاری وای دەست کەوت کەپێویست بە زیادکردنی هەریەکێکیان بکات

چوارەم – لایەنی تایبەتمەند بە داواکەری ڕادەگەیێنێ کە ڕێو شوێنی پەلە بگرێتەبەروە بڵاوکردنەوەی لە دوو ڕۆژنامەی ڕۆژانەدا لە سەر ئەستۆی خۆی لە ماوەی (٧) ڕۆژدا لە ڕۆژی گرتنەبەری ڕێو شوێنەکان وە بۆی هەیە کرێ ی بڵاوکردنەوە ڕاستەوخۆ لە داواکەر وەربگرێ .

ماددەی ٥٣– یەکەم - ڕەسمی نەهێشتنی نوقمکردن یان ڕەسمی قەرەبووکردنەوە ئەوبڕە لەخۆدەگرێ هەناردەکار یان هاوردەکار کە بڕیاری لێ دەدرێ کاڵاهێنراوەکانیان بەبێ جیاوازی زیان دەگەیێنێ جگە لە کاڵاهێنراوەکانی ئەو سەرچاوانەی کەبەڵێنامەی قبوڵکراوی پەیوەندیدار بە نرخیان لێ وەرگیراوە .

دووەم – لایەنی تایبەتمەند ناوی هەناردەکار و هاوردەکاری کاڵایەکی دیاریکراو لە وانەی کە ساغ بۆتەوە دەستیان هەبووە لە نوقمکردن یان پاڵپشتیکردن دەداتەوە دەستەی گشتیی گومرگ تا بە دیاریکراوی ڕەسمیان لێ بگرێ .

ماددەی ٥٤ – وەزیر بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزیری داراییدا پشت بەستوو بە پێشنیاری لایەنی تایبەتمەند لیژنەیەکی (٥) پێنج ئەندامی پێک دەهێنێ بە سەرۆکایەتی نوێنەرێکی لایەنی تایبەتمەند ونوێنەرێکی تری هەمان لایەن وە ئەندامیەتی نوێنەرانی فەرمانگەی یاسایی و چاودێری ناوخۆی وەزارەتی بازرگانی و پیشەسازی و نوێنەری دەستەی گشتی گوومرگیش ئەندامی دەبێ کە ئەرکی چاوپێداخشاندنەوەیە بە داوای گێڕانەوەی ئەو ڕەسمانەیە کە بە زیادەوە دراوە لە پەراوێزی نوقمکردنکردن یان پاڵپشتیکردن لە لایەن هاوردەکارێک بۆ ئەو کاڵایەی کە ملکەچی ئەو ڕەسمانە بێت وە پاڵپشتی کراو بێت بەڵگەی سەلمێندراو لیژنەش پێویستە ڕاسپاردەکانی خۆی لە ماوەیەکدا کە لە (١٨٠) سەدو هەشتا ڕۆژ زیاتر نەبێ لە ڕۆژی داوای گێڕانەوەکە پێشکەش بە وەزیر بکات.

ماددەی ٥٥ - لایەنی تایبەتمەند پێداچونەوە دەکات بە خێرایی بۆ دیاریکردنی پەراوێزی نوقمکردنێکی تاکەتاکە یا ڕەسمی قەرەبووکردنەوەی ئەو هەناردەکارە یان هاوردەکارە تازانەدا کە کاڵای ملکەچی ڕەسمی نەهێشتنی نوقمکردن یان ڕەسمی قەربوو کردنەوەیان لە وڵاتی هەناردەکاری دیاری کراوی کاڵایان هەناردەی هەرێم نەکردووە لە ماوەی دیاریکراوی لێکۆڵینەوە دا وە کاتی خۆی ملکەچی لێکۆڵینەوە نەبوون و بیسەلمێنن پەیوەندییان بە هیچ یەکێک لەو هەناردەکار یان هاوردەکارانەوە نیە کە لێکۆڵینەوەکە پەیوەندی پێیانەوە هەیە و کاڵاکانیان ملکەچی ڕەسمی نوقمکردن یان ڕەسمی قەرەبوو کردنەوەن .

ماددەی ٥٦ – یەکەم – هیچ ڕەسمێکی نەهێشتنی نوقمکردن یا ڕەسمی قەرەبووکردنەوە بەسەر کاڵای هەناردەکراو یان هاوردەکراودا نەسەپێندرێ کە لە ماوەی پێداچوونەوە دا کە بە دەق لە ماددەی (٥٥)ی ئەم ڕێنماییانەدا هاتوون .

دووەم – وەزیر بۆی هەیە هەڵسەنگاندنی لایەنی تایبەتمەند سەبارەت بە هەناردەکار یان هاوردەکاری تازە کە لە دەقی ماددەی (٥٥)ی ئەم ڕێنماییانەدا هاتوون ڕابگرێ یان داوای پێشکەشکردنی گەرەنتی کردنی پێویست بکات بۆ بەدەستهێنانی گەڕانەوەی ڕەسم بۆ بەرواری دەسپێکی پێداچوونەوەکە (باثر رجعي)کاریگەری پێشوو تا ڕۆژی دەست پێ کردنی پێداچوونەوە ئەگەر لە ئەنجامی پێداچوونەوە وە بڕیارێک درا بیسەلمێنێ ئەو هەناردەکار یان هاوردەکارانە دەستیان لەنوقمکردن یان پاڵپشتیکردن هەیە . **ماددەی ٥٧** – ڕەسمی نوقمکردن یان ڕەسمی قەرەبووکردنەوە بە بڕ و ماوەی پێویستی بەرەنگار بوونەوەی نوقمکردنی یان پاڵپشتیکردنی هۆکاری زیان دەسەپێندرێ .

ماددەی ٥٨ – یەکەم - لایەنی تایبەتمەند خۆ بە خۆ یا لەسەر داوای لایەنی پەیوەندیداری لێکۆڵینەوە لە هەردوو دۆخی نوقمکردن یان پاڵپشتیکردن بە ڕادەی پێویست بۆ درێژەپێدانی سەپاندنی ڕەسمی نەهێشتنی نوقمکردن یان قەرەبووکردنەوەدا دەچێتەوە ئەگەر هۆکار و پاساو بۆ ئەوە هەبێ .

دووەم – ئەگەر لایەنی تایبەتمەند هۆ و پاساوی درێژەپێدانی سەپاندنی ڕەسمی نەهێشتنی نوقمکردن یان ڕەسمی قەربوو کردنەوەی لە ئەنجامی پێداچوونەوەدا نەدۆزییەوە کۆتایی بە سەپاندنیان دەهێنێ .

ماددەی ٥٩ – یەکەم – ڕەسمی نەهێشتنی نوقمکردنی یان ڕەسمی قەربووکردنەوە بۆ ماوەیەک دەسەپێندرێ لە (٥) ساڵ زیاتر نەبێ لە ڕۆژی سەپاندینەوە ئەگەر ئەنجامی پێداچوونەوە نەیسەلمێنێ چەند هۆیەک هەن پاساوی درێژەپێدانی سەپاندنی دەدەنەوە وەک دووبارە بوونەوەی نوقمکردن یان پاڵپشتیکردنی .

دووەم – داوای پێداچوونەوە لە ماوەیەکدا پێشکەش دەکرێ کە لە (٦٠) ڕۆژ کەمتر نەبێ پێش کۆتایی هاتنی ماوەی دیاریکراوی سەپاندنی ڕەسمی نەهێشتنی نوقمکردنی یان ڕەسمی قەربوو کردنەوە.

سێیەم – لایەنی تایبەتمەند لە کاتی پێداچوونەوەی لێکۆلینەوەی بڕیار لێدراو بە پێ ی یاسا بەجێ دەگەیەنێ لە ماوەیەکدا لە (ساڵێک) زیاتر نەبێ لە ڕۆژی پێشکەشکردنی داوای بەجێ گەیاندنیەوە یا بڕیاردان لەسەر بەجێ گەیاندنی .

ماددەی ٦٠– یەکەم – ڕەسمی نەهێشتنی نوقمکردن و ڕەسمی قەرەبوو کردنەوە لە ڕۆژی گرتنەبەری ڕێوشوێنی بە پەلەوە دەسەپێندرێ ئەگەر یەکێک لەم دوو دۆخەی لای خوارەوە بەدی هات:-

أ / بە کردەوە زیان کەوتبێ وەک ڕێگریەکی ماددی بۆ دامەزراندنی پیشەسازییەکی خۆماڵی .

ب / ئەگەری پەیدابوونی زیان لێکەوتن بەڵام ساغ بووەوە کە نەگرتنەبەری ڕێوشوێنی بەپەلە ئەبێتە هۆی زیان لێکەوتن بە کرداری .

دووەم – وەزیر پشت بەستوو بەڕاسپاردەی لایەنی تایبەتمەند جیاوازییەکانی ئەنجامی هەردوو باری (زیادکردن یا کەمکردن) ی نێوان (ڕەسمی نەهێشتنی نوقمکردن یان ڕەسمی قەربوو کردنەوە)وە نێوان ئەوەی کە شایستەیە یان ئەوەی بەکردەوە دراوە بەهەر شێوەیەکی وەک کەفالەتنامە یا بیمەی پێشکەشکراو لە ماوەی ڕێو شوێنی بە پەلەدا پێ یەکلای دەکاتەوە .

ماددەی ٦١ – ڕێو شوێنی پەلە و ڕەسمی نەهێشتنی نوقمکردن و ڕەسمی قەرەبووکردنەوە بەسەر کاڵای هاوردەکراوداجێ بە جێ دەکرێ پاش دەستپێکی بەڕێوەچوونی ئەو بڕیارانەی کە بۆ سەپاندنی ئەم ڕەسمانە دراون جگە لەوەی کە لە ماددەی (٦٠)ی ئەم ڕێنماییانەدا هاتووە .

ماددەی ٦٢– یەکەم – ڕەسمێکی کۆتایی بۆنەهێشتنی نوقمکردن بەسەر کاڵای هاوردەکراو دەسەپێندرێ پاش ڕۆژی دەست پێ کردنی لێکۆڵینەوە .

دووەم – ڕەسمی نەهێشتنی نوقمکردن بەسەر کاڵای هاوردەکراودا دەسەپێندرێ لە ڕۆژی سەرپێچکردن بەو بەڵێننانەی کە بە دەق لە ماددەی (٥)ی یاسای ژمارە (٢)ی ساڵی (٢٠٢١) دا هاتوە .

سێیەم – ڕەسمێکی قەرەبووکردنەوە بەسەر کاڵای هاوردەکراودا دەسەپێندرێ لە ڕۆژی دەست پێکردنی لێکۆڵینەوەوە .

ماددەی ٦٣ - لایەنی تایبەتمەند ئەم ڕێو شوێنانەی لای خوارەوە سەبارەت بە ئاگاداری گشتی ڕەچاو دەکا :-

یەکەم – بڵاوکردنەوە ی ئاگاداری لە دوو ڕۆژنامەی خۆماڵیی ڕۆژانەدا لەسەر خەرجیی داواکار.

دووەم – ناردنی وێنەیەک لە ئاگادارییەکان بۆ لایەنە پەیوەندیدارەکانی لێکۆڵینەوە کە ناسراون لەلای ئەو .

سێیەم – ئاماژەدان لە ئاگادارییەکاندا بەوەی کە لایەنە پەیوەنەیدارەکان دەتوانن کاتی داواکردن ڕاپۆرتێک بەدەست بهێنن هۆیەکانی ئەو بڕیارەی تیدابێ کە لە ناو ئاگادارییەکەدایە .

ماددەی ٦٤– ئاگاداری گشتی بۆ دەست پێکردنی لێکۆلینەوە ئەم زانیارییانەی لای خوارەوە لەخۆدەگرێ و هیچ یەکێکیان بە پێ ی حوکمەکانی یاسا نهێنی نەبێ :-

یەکەم – ناوی دەوڵەت یان دەوڵەتانی هەناردەکاری کاڵای پەیوەندیدار بە لێکۆلینەوە .

دووەم – ڕۆژی دەست پێکردنی لێکۆڵینەوە .

سێیەم – بنچینەی هاتوو لە داواکەدا بە هەبوونی نوقمکردن.

چوارەم – پوختەی ئەو هۆ و بەڵگەنامانەی داواکار پشتیان پێ دەبەستێ .

پێنجەم – ناونیشانی پشت پێ بەستراو لە ئاڵو گۆری یاداشت و گفتوگۆی نێوان لایەنە پەیوەندیدارەکان .

شەشەم – ئەو ماوەیە کە ڕێ بە لایەنە پەیوەندیدارەکان دەدرێ بیروڕای خۆیانی تێدا پێشکەش بکەن کە هەر یادداشت یان زانیارییەکی پێش بڕیاردانی سەرەتایی و کۆتایی تێدا بخرێتە بەردەست و داوا پێشکەش بکرێ بۆ کۆبوونەوە لەگەڵ ئەو لایەنانەدا کە بەرژەوەندیان ناکۆکە .

ماددەی٦٥–

یەکەم – ئاگادارییەک بە بڕیاری سەرەتایی و کۆتایی بڵاو دەکرێتەوە بە سەپاندنی ڕەسمی کۆتایی و ڕێو شوێنی بەپەلە یان کۆتاپی پێهێنانی و ڕاگرتنی لێکۆڵینەوە یان کۆتایی پێ هێنانی ئەو بڕیارانە کە پەیوەندییان بە جێ بە جێکردنی ڕەسمی نەهێشتنی نوقمکردن و بڕیاری دیکەی پەیوەندیدار بە پێداچوونەوە هەیە بە مەرجێک بە پێی حوکمەکانی یاسا بە نهێنی دانەنرێت و بڕیارەکانیش ئەمانەی لای خوارەوە لەخۆبگرێ : -

أ/ ناوی هاوردەکارانی کاڵای نوقمکەر بۆ هەرێم یان ناوی دەوڵەتانی هاوردەی کاڵای پەیوەنەیدار ئەگەر ئەوە نەکرا .

ب/ وەسفێکی تەواوی کاڵای داواکراوی نوقمکردن بۆ مەبەستی گومرگی .

ج/ پەراوێزی دیاریکراوی نوقمکردن و بەراورد کردنی نرخی هەناردەو و بەهای ئاسایی.

د / خاڵی ڕەچاو کراوی پەیوەندیدار بە دیاریکردنی هەبوونی زیان کە بە پێ ی حوکمەکانی ئەم ڕێنمایییە دیاری کراوە .

هـ/ ئەو هۆیانە کە ئەم بڕیارانە لەسەر بناغەیان دروان .

دووەم – کارپێکردنی بڕیارەکانی ناو دەقی بەندی (یەکەم)ی ئەم ماددەیە لە ڕۆژی بڵاکردنەوەی ئاگاداری تایبەت بە خۆی دەست پێ دەکات

(بەندی شەشەم/ دەستکردن بە لێکۆڵینەوەکان)

ماددەی٦٦-

یەکەم - بەرهەمهێنەری ناوخۆیی یان نوێنەری یاسایی یان هەرخاوەن بەرژەوەندیەک لەرێگەی بەرێوەبەرایەتی گشتی گەشەپێدانی پیشەسازی بەرێوەبەرایەتی پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی داواکاری بە نووسراو بۆ گرتنەبەری رێوشوێنی پێویست بۆ بەرەنگار بوونەوەی پیادەکاری زیانبەخش پێشکەش بە وەزیر دەکات بەمەرجێک داواکاریەکە ئەم مەرجانەی خوارەوە لەخۆی بگرێت:-

أ / خاوەن داواکاری و هاوپیشەکانی دەبێت مۆڵەتی دامەزراندنی کارگەیان هەبێت .

ب / داواکاریەک کە ئەو زانیاری و بەڵگەنامانە لەخۆ بگرێت کە ڕوودانی پیادەکاری زیانبەخش و کەوتنەوەی زیان و بوونی پەیوەندی هۆکاری لە نێوانیاندا بسەلمێنن.

ج / داواکاریەکە پشتگیری کراوبێت لەلایەن بەرهەمهێنە ناوخۆییەکان و بە مەرجێک رێژەی بەرهەمهێنانیان زیاتر بێت له (٥٠%) پەنجا لەسەدی پێداویستی ناوخۆیی بەکاربەر لە هەرێم.

د / لایەنی کەم کەرەستەی خاوی سەرەتایی پێکهاتەی بەرهەمی ئەم کارگانە (٥٠%) ی ئەبێت خۆماڵی بێت نەک هاوردەکراو .

هـ /دەبێت دەستی کاری ئەم کارگانە بە ڕێژەی (٧٥%) ی دەستی کاری خۆماڵی بێت .

و / بەرهەمی ئەم کارگانە دەبێت بەپێ ی مواصفاتی عێراقی ئەگەر هەبوو ئەگەر مواصفاتی عێراقی نەبوو بەپێ ی مواصفاتە جیهانیەکان بێت.

ز / بەرهەمی ئەم کارگانە لەتاقیگەکانی کوالێتی کۆنترۆڵی باوەر پێکراوەکانی هەرێم یان عێراق دەبێت دەرچووبێت .

ژ/خاوەن کارگەکان دەبێت بەڵێننامە بدەن لە بەشی یاسایی کە پابەند دەبن بە ڕێنمایەکانی وەزارەتی بازرگانی و پیشەسازی و وەزارەتە پەیوەندارەکان و کوالێتی و نرخی بەرهەمی کارگەکانیان.

ح/ خاوەن داواکاری فۆڕمی زانیاری کە ئامادە دەکرێت لە بەرێوەبەرایەتی پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی پڕ دەکاتەوە بە پێ ی داتاو زانیاری ناو فۆڕمەکە وە تەواوی ئەم زانیاریانەی خوارەوەش لەخۆ بگرێت :-

أ/ ئەو بەڵگانە کە دەیسەلمێنێ بە ڕوودانی پیادەکاری زیانبەخش .

ب/ وەسفێکی ووردی کاڵای هاوردەکراو و کاڵای بەهەمهێنراوی خۆماڵی و بەندو تعریفەی گومرگی بە پێ ی یاساو تعریفەی گومرگی کارپێکراو بەدیاریکراویش بۆ برو بەهای بەرهەمی خۆماڵی.

ج/ ناوی داواکاران لە بەرهەمهێنەرە خۆماڵیەکانی کاڵاکەو برو بەهای بەرهەمهێنانیان و سەرجەمی بەرهەمهێنانی خۆماڵی لەو کاڵایە وە بڕی هەریەکەیان .

د/ بڕی هاوردەکراوی کاڵاکەو بەهاکەی لە هەر ووڵاتێکی هەناردەکارەوە لە سێ ساڵی پێش ساڵی داوا پێشکەش کردنەکە .

هـ / دیاری کردنی بڕەکانی زیادە لە کاڵای هاوردەکراو جا ڕەها بێت یان ڕێژەیی بە بەراورد لەگەڵ بەرهەمی خۆماڵی .

دووەم - داواکاری پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی لەلایەن بەرهەمهێنە ناوخۆییەکان لە بەڕێوەبەرایەتی پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی لەوەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو پێشکەش دەکرێت ئەگەر پیادەکاری زیانبەخش پەیوەندی بەبەرهەمی کشتوکاڵەوە هەبوو.

سێیەم - بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشەپێدانی پیشەسازی ئەرکی تاوتوێکردن و دڵنیابوون لەهاتنەدی مەرجەکانی داواکاری پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی دەقنووسکراو لەم یاسایەدا لە ئەستۆ دەگرێت و دەبێت لە ماوەی (٣٠) سی ڕۆژدا لە ڕێکەوتی تۆمارکردنی داواکاریەکە ڕاسپاردەکەی خۆی بۆ وەزیر بەرز بکاتەوە .

چوارەم - بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشەپێدانی پیشەسازی بەڕەزامەندی وەزیر بەدەر لە حوکمی برگەی (أ) خاڵی یەکەم ئەگەر بەڵگەو زانیاری پێویستی لە سەربوونی پیادەکاری زیانبەخش لەبەردەستدا بوو دەتوانێت لێکۆڵینەوە ئەنجام بدات .

پێنجەم- وەزیر لەماوەی (١٥) ڕۆژدا لەڕێکەوتی گەیشتنی ڕاسپاردەی بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشەپێدانی پیشەسازی بڕیاری خۆی سەبارەت بە دەستپێکردن بە لێکۆڵینەوە یان ڕەتکردنەوەی داواکاریەکە دەدات .

شەشەم - ئەگەر وەزیر لەماوەی دیاریکراو کە (١٥) پانزدە ڕۆژە بڕیاری یەکلاکەرەوەی نەدا ئەوا وەڵام نەدانەوەکە بەڕەزامەندی لەسەر دەستپێکردن بە لێکۆڵینەوە ئەژمار دەکرێت.

حەوتەم - بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشەپێدانی پیشەسازی بڕیاری دەستپێکردنی بە لێکۆڵینەوە لانیکەم لە ماوەی (٧) حەوت ڕۆژدا لەڕێکەوتی دەرچوونی لە دوو ڕۆژنامەی ڕۆژانەدا بڵاودەکاتەوە لە سەر خەرجی داواکاران .

هەشتەم - بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشەپێدانی پیشەسازی لە ماوەی (٧) حەوت ڕۆژدا لەڕێکەوتی بڕیاری وەزیر بە دەستپێکردنی لێکۆڵینەوە ئەم ئەرکانەی خوارەوە جێبەجێ دەکات :-

أ- دەست بەلێکۆڵینەوە سەرەتاییەکان سەبارەت بەپیادەکردنی زیانبەخش و زیان لێکەوتەکانی و پەیوەندی هۆکاری لەنێوانیاندا دەکات وە دۆسییەکی تایبەت ئامادە دەکات .

ب - دەرفەت دەڕەخسێنێت بۆ لایەنە پەیوەندارەکانی لێکۆڵینەوەکە و لایەنە بەشداربوەکانی بۆ پێشکەش کردنی هەر بەڵگەنامەو زانیاریەک گوێبیستی وتەکانیان و گفتوگۆکردن دەربارەیان و بینینی ئەو زانیاری و بەڵگەنامانەی کە پەیوەستن بە لێکۆڵینەوەکە ئەگەر نهێنی نەبن .

ج - لە دروستی و ووردی زانیای و بەڵگەی پێشکەشکراو بۆ سەلماندنی پیادەکاری زیانبەخش و زیانە لێکەوتەکانی دەکۆڵێتەوە بۆ ئەم مەبەستەش دەتوانێت داوای زانیاری تر لە لایەنە پەیوەندارەکانی لێکۆڵینەوەکە و لایەنە بەشداربووەکان بکات .

د - ئەنجامی لێکۆڵینەوە سەرەتاییەکان و ڕاسپاردەکانی لە ماوەیەکدا کە لە(١٥) پانزدە ڕۆژ زیاتر نەبێت لەڕێکەوتی دەستپێکردنی لێکۆڵینەوە ئاڕاستەی وەزیر دەکات .

نۆیەم- وەزیر لە ژێر ڕۆشنایی ئەنجامەکانی لێکۆڵینەوەی سەرەتایی و ڕاسپاردەکانی بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشەپێدانی پیشەسازی و ئەو زانیاریانەی بەردەستێتی لە ماوەی (١٥)پانزدە ڕۆژدا بڕیاری یەکلاکەرەوە دەدات .

دەیەم - وەزیر دەتوانێت داوا لە هەر لایەنێکی پەیوەندار بکات چ گشتی بێت یان تایبەت بۆ ئەوەی هەر زانیاریەکی پەیوەست بە بابەتی لێکۆڵینەوەی بخەنە بەردەست و دەبێت ئەو لایەنانەش پابەندی پێشکەش کردنی بن .

یازدەهەم- وەزیر دەتوانێت لە هەر کاتێکدا لە سەر ڕاسپاردەی بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشەپێدانی پیشەسازی بڕیار لەسەر ڕاگرتنی لێکۆڵینەوەکان یان کۆتایی پێهێنانیان بدات لە هەردوو باری **نوقمکردن** یان **پاڵپشتیکردن** بەبێ سەپاندنی ڕێوشوێنی بەرەنگاربوونەوەی نوقمکردن یان قەرەبوکردنەوە ئەگەرهاوردەکار بەڵێننامە پێشکەش بکات و تێیدا بەڵێن بدات بە پێداچوونەوەی نرخی بەرهەمەکە یان ڕاگرتنی هاوردەکردنی بۆ هەرێم بە نرخی نوقمکار یان پاڵپشتیکراو .

دوازدەهەم - وەزیر دەتوانێت بڕیار بدات بە تەواو کردنی لێکۆڵینەوەکان وێڕای قبوڵکردنی ئەو بەڵێننامەیەی کە لە خاڵی (١١) ی پێشو دەقنوسکراوە .

سێزدەهەم - وەزیر لەسەر ڕاسپاردەی بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشەپێدانی پیشەسازی بڕیاری کۆتاپێهێنانی لێکۆڵینەوەکان دەدات بەبێ گرتنەبەری ڕێوشوێنی کۆتایی لە یەکێک لە بارانەی خوارەوەدا:-

أ - ئەگەر بەڵگەنامەی پێشکەشکراو لەسەربوونی پیادەکاری زیانبەخش یان جۆری زیانەکان باوەڕپێهێنەر نەبوو یان ئەگەر پەیوەندی هۆکاری لە نێوان پیادەکاری زیانبەخش و زیانەکانی بەرهەمی خۆماڵییدا نەبوو .

ب - ئەگەر داواکاریەکە بکشێنرێتەوە بەمەرجێک پێچەوانەی بەرژەوەندی گشتی نەبێت .

ج - ئەگەر پەراوێزی نوقمکردن لە (**٢%**)ی نرخی هەناردکردن کەمتر بێت وە بڕی پاڵپشتیکردن بۆ کاڵای هاوردەکراو کەمتر بوو لە(**١%**)ی نرخی کاڵاکە یان قەبارەی هاوردەکردن کەمتر بوو لە (**٣%**)ی کۆی هاوردەکراوی کاڵاکە لەهەر دەوڵەتێک بۆ هەرێم .

چواردەهەم - وەزیر لە کۆتاپێهێنانی لێکۆڵینەوەکان بەپێ ی حوکمەکانی خاڵی (١٣) ئەم بڕیارانەی خوارەوە دەدات:-

أ / کۆتاپێهێنانی ڕێکاری خێرا و گەڕاندنەوەی بڕی ئەو بارمتە و دەستەبەرانەی کە بە پێ ی بڕگەی یەکەمی ماددەی (٨) ئەم یاسایە وەردەگیرێن .

ب / هەڵوەشاندنەوەی ئەو بەڵێننامەیەی کە بەپێ ی حوکمەکانی خاڵی (١١) کە پێشکەش دەکرێن.

پازدەهەم- ئەگەر وەزیر بڕیار بدات بە بەردەوامی لێکۆڵینەوەکان ئەوا بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشەپێدانی پیشەسازی دەبێت بەم شێوەیەی خوارەوە ڕێکارەکان تەواو بکات:-

أ / ئەگەر پەیوەست بێت بە نوقمکردن یان پاڵپشتیکردن لە ماوەیەک کەلە (٦)شەش مانگ تێپەر نەکات لەڕێکەوتی ڕاگەیاندنی دەست کردن بە لێکۆڵینەوەکان.

ب / ئەگەر پەیوەست بێت بە زێدەهاوردەکردنی بێ پاساو لە ماوەیەک کە لە (٣)سێ مانگ تێپەر نەکات لەرێکەوتی ڕاگەیاندنی دەست کردن بە لێکۆڵینەوەکان.

شانزەهەم- تاوتوێکردنی داواکاری وەرگرتنی ڕێوشوێنی پاراستنی بەرهەمێکی خۆماڵی یان ئەنجامدانی لێکۆڵینەوەکان ڕێگر نابێت لە بەردەم تەواو کردنی ڕێکارە گومرگیەک

بەندی حەوتەم

(ڕێکارەکانی دوای لێکۆڵینەوە)

ماددەی٦٧-

یەکەم - وەزیر لەسەر ڕاسپاردەی بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشەپێدانی پیشەسازی بڕیاری گرتنەبەری خێرا بەرامبەر بە بەرهەمی هاوردەکراوی بابەتی لێکۆڵینەوە دەدات ئەگەر گەیشتە ئەو بڕیارە بەرابیەی کەپیادەکاری زیانبەخش بەرامبەر بەرهەمی هاوشێوە یان بەرهەمی ڕکابەر بوونی هەیە بە مەرجێک لانیکەم (٣٠)سی ڕۆژ بەسەر دەستپێکردنی لێکۆڵینەوەکەدا تێپەڕ بووبێت ڕێکارەکان بەم شێوەیەی لای خوارەوە دەبن:-

أ/ سەپاندنی ڕەسمی نوقمکردن لە سەر بەرهەمی هاوردەکراوی بابەتی لێکۆڵینەوەکە بەشێوەی بارمتە لای بەڕێوەبەرایەتی گشتی گومرگ سپاردە دەکرێت .

ب / پابەندکردنی کەسی هاوردەکار بە پێشکەش کردنی دەستەبەری گەرەنتیکار بە بڕێکی یەکسان بە پەراوێزی نوقمکردن .

ج / پابەندکردنی کەسانی هاوردەکار لە وڵاتانی پاڵپشتیکار بە پێشکەش کردنی دەستەبەری گەرەنتیکار بە بەڕێوەبەرایەتی گشتی گومرگەکان بەبڕێک کە یەکسان بێت لەگەڵ بڕی پاڵپشتی پێشکەش کراو.

د / لە دۆخی زێدەهاوردەکردنی بێ پاساو زیاد کردنی ڕەسمی گومرگی یان پابەند کردنی کەسانی هاوردەکار بە پێشکەش کردنی دەستەبەری گەرەنتیکار بە بەڕێوەبەرایەتی گشتی گومرگەکان بە بڕێکی یەکسان لەگەڵ ئەو زیانەی بە بەرهەمهێنەرە خۆماڵیەکان کەوتووە و لەلایەن بەڕێوەبەرایتی گشتی گەشەپێدانی پیشەسازیەوە دیاری کراوە .

هـ / پابەند کردنی هاوردەکار بە پێشکەش کردنی ئەو بەڵێننامەیەی کە پێ ی حوکمەکانی خاڵی (١١)ی پێشو دەقنووسکراوە بۆ وەزارەت .

دووەم- بەڕێوەبەرایەتی گشتی گومرگەکانی هەرێم بە هەماهەنگی لەگەڵ بەڕێوەبرایەتی گشتی و دەستەی گشتی گومرگەکانی دەسەڵاتی فیدراڵی ئەو ڕێکارە خێرایانەی کە لەخاڵی (١٧) دا دەقنووسکراوە لە دوای بڵاوکردنەوەی لە دوو ڕۆژنامەی ڕۆژانەدا لە سەر خەرجی داواکاران جێبەجێدەکەن .

سێیەم - ئەگەر بڕیاری گرتنەبەری ڕێوشوێنی کۆتایی بە پێ ی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەرچوو ئەوا ڕێکارە خێراکان کۆتاییان پێدەهێنرێت و بارمتەکان یەکلایی دەکرێنەوە و دەستەبەرە پێشکەش کراوەکانیش هەڵدەوەشێندرێنەوە لە بەرامبەردا ڕەسمی نوقمکردن یان ڕەسمی قەرەبوو کردنەوە وەردەگیرێت.

چوارەم - ئەگەر بڕیار بە نەگرتنە ڕێوشوێنی کۆتایی دەرچوو ئەوا ڕێکارە خێراکان کۆتاییان پێدەهێنرێت و دەستەبەرەکان هەڵدەوەشێندرێنەوە و ئەو بارمتانەی پێشکەش کراون دەگەڕێندرێنەوە .

پێنجەم - ئەگەر داواکاریەکە پەیوەست بێت بە بەرهەمێکی کشتوکاڵی ئەوا ئەو ماوانەی بۆ لێکۆڵینەوە و ڕێکاری دەرکردنی بڕیار لە خاڵەکانی پێشوو دەقنووسکراون بۆ (٥\١) پێنج یەکی ئەو ماوەیە کەم دەکرێتەوە .

شەشەم - سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران دەتوانێت ڕێکاری خێرا ڕابگرێت ئەگەر بۆی دەرکەوت ئەم ڕێکارە لێکەوتی نەرێنی هەبووە لەسەر بەرهەمهێنەری خۆماڵی تر یان بەکاربەران یان بەرژەوەندی گشتی .

حەوتەم - بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشەپێدانی پیشەسازی لەدوای تەواو کردنی لێکۆڵینەوە لە چوارچێوەی ڕاپۆرتێکدا پاڵپشت بە بەڵگەنامەو زانیاری پشت ڕاستکراوەو ڕاسپاردە ئاڕاستەی وەزیر دەکات تیایدا ئەو دەرئەنجامانە دەخاتەڕوو کە دەربارەی پیادەکردنی زیانبەخش و زیانەکان و پەیوەندی هۆکاری لە نێوانیاندا پێی گەیشتووە.

هەشتەم - وەزیر لە ژێر ڕۆشنایی ڕاسپاردەی بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشەپێدانی پیشەسازی ئاماژەپێدراو لە خاڵی(٢٣)بڕیاری سەپاندنی ڕێوشوێنی کۆتایی بۆ بەرەنگار بوونەوەی پیادەکاری زیانبەخش دەدات بەو مەرجەی جۆرو قەبارەو ئاستی پیادەکردنی ڕێوشوێنەکە لە خۆ بگرێت و ئەم بڕیارە لە ماوەی (١٠)دە ڕۆژ لە ڕێکەوتی دەرچوونیەوە ئاڕاستەی ئەنجومەنی وەزیران دەکرێت بۆ پەسەند کردنی .

نۆیەم - ئەگەر گرتنەبەری ڕێوشوێنی کۆتایی ڕەتبکرێتەوە پاڵپشت بە هەمان ئەو بابەت و هۆکارانەی لە داواکاری خاڵی (٢٤)ی پێشوودا هاتوون بەر لە تێپەڕ بوونی ماوەی (١٨٠)سەدو هەشتا ڕۆژ لەڕێکەوتی بەکاربوونی بڕیاری وەزیر نابێت داواکاریەکی تر پێشکەش بکرێتەوە.

بەندی هەشتەم/ (چارەسەرەکان)

ماددەی ٦٨- یەکەم- وەزیر بۆ بەرەنگاربوونەوەی پیادەکاری زیانبەخش ئەم ڕێوشوێنە کۆتاییانەی خوارەوە دەگرێتەبەر:-

أ / ڕێوشوێنی بەرەنگار بوونەوەی نوقمکردن بە سەپاندنی ڕەسمی گومرگی نوقمکردن بە جۆرێک یەکسان بێت بە پەراوێزی نوقمکردن .

ب / ڕێوشوێنی قەرەبووکردنەوە بە سەپاندنی ڕەسمی گومرگی قەرەبووکردنەوە بە پێ ی یاسا کە یەکسان بێت لەگەڵ بڕی پاڵپشتیکردنی بەرهەمی هاوردەکراو بۆ هەرێم .

ج/ ڕێوشوێنی خۆپاراستن بۆ بەرەنگاربوونەوەی زێدەهاوردەکردنی بێ پاساو بە سنووردار کردنی ئەو بڕەی ڕێگە بەهاوردەکردنی دەدرێت یان سەپاندنی پێناسی گومرگی لە سەر بەرهەمی هاوردەکراو یان زیاد کردنی پێناسەکە یان هەر ڕێکارێک کە یارمەتی بەرهەمهێنەری خۆماڵی بدات لەسەرخۆگونجاندن لەگەڵ بەرهەمی هاوردەکراو بەو مەرجەی کاریگەری نەرێنی لە سەر بەرژەوەندی گشتی و بەکاربەری ناوخۆیی نەبێت.

دووەم- سەپاندنی ڕێوشوێنی کۆتایی تایبەت بە پاراستنی بەرهەمی کشتوکاڵی دوای ڕەزامەندی وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو دەبێت .

سێیەم - ئەنجومەنی وەزیران دەتوانێت لە ماوەی (١٠) دە ڕۆژدا بڕیاری وەزیر بە سەپاندنی ڕێوشوێنی کۆتایی پەسەند بکات یان ڕەتی بکاتەوە ئەگەر لەماوەی دیاریکراو بڕیاری نەدا ئەوا بڕیاری وەزیر بە پەسندکراو دادەنرێت .

چوارەم- لایەنی تایبەتمەند بڕیاری ڕەتکردنەوەی سەپاندنی ڕێوشوێنی کۆتایی لەلایەن ئەنجوومەنی وەزیرانەوە بە داواکەر ڕادەگەیێنێ و هەر ڕێوشوێنێکی بە پەلەی پارێزگاریش کە وەزارەت گرتبێتیەبەر هەڵی دەوەشێنێتەوە بارمتەی نەختینە و کەفالەتنامەی بانکیشی بۆ دەگەڕێنێتەوە .

پێنجەم - گرتنەبەری ڕێوشوێنی کۆتایی دەبێت بەو بڕە بێت کە بۆ بەرگرتن لە ڕوودانی زیان یان لابردنی زیان پێویستە بەجۆرێک دەرفەت بداتە بەرهەمهێنەری خۆماڵی بارودۆخی خۆی لەگەڵ بەرهەمی هاوردەکراو و پاراستنی بەرژەوەندیەکانی هەرێم بگونجێنێت .

شەشەم- نابێت ئەو ڕەسمی گومرگییەی بۆ بەرەنگاربوونەوەی نوقمکردن یان ئەو ڕەسمی قەرەبووکردنەوەیەی بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی پاڵپشتیکردن کە دەسەپێندرێت لە پەراوێزی نوقمکردن یان بڕی پاڵپشتیکردن زیاتر بێت و دەکرێت بە بڕێکی کەمتر دیاری بکرێت ئەگەر ئەو بڕە لابردنی کاریگەریەکانی زیان مسۆگەر بکات و هەر زیادەیەک لە ڕەسمی گومرگی یان قەرەبووکردنەوەی وەرگیراو کە زیاترە لە پەراوێزی نوقمکردن یان بڕی پاڵپشتیکردن بۆ خاوەنەکەی دەگەڕێنرێتەوە .

حەوتەم- نابێت هەمان بەرهەمی هاوردەکراو لە هەمان کاتدا بۆ ڕێوشوێنی بەرەنگاربوونەوەی نوقمکردن و ڕێوشوێنی قەرەبووکردنەوەش ملکەچ بێت واتە لە یەک کاتدا نوقمکەرو پاڵپشتیکراویش بێت.

هەشتەم- جێبەجێکردنی ڕێوشوێنی کۆتایی بە شێوەی کاتییەو نابێت لە(٥)پێنج ساڵ زیاتر بێت

نۆیەم- ڕێوشوێنی کۆتایی بۆ بەرەنگاربوونەوەی نوقمکردن و پاڵپشیکردن بە درێژایی ماوەی بەردەوام بوونی دۆخی نۆقمکردن و پاڵپشتیکردن بەردەوام دەبێت .

دەیەم- بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشەپێدانی پیشەسازی خۆی یان لەسەر داوای کەسی پەیوەندار دوای پێشکەش کردنی پاساو و بەڵگەی پێویست پێش تەواو بوونی ماوەی ڕێوشوێنی کۆتایی دەتوانێت پێداچوونەوە بە ڕێوشوێنانەدا بکات .

یازدەهەم- دەشێ ماوەی جێ بەجێکرنی ڕێوشوێنی بەرەنگاربوونەوە بەپێ ی ئەم خاڵای لای خوارەوە درێژبکرێتەوە :-

أ / بە مەرجێک بەرهەمهێنی خۆجێیی داوای درێژکردنەوە پێشکەش بکا پێش ماوەیەک لە (١٨٠) سەدو هەشتا ڕۆژ کەمتر نەبێ لە ڕۆژی تەواو بوونی ماوەی بنەڕەتی بەرەنگار بوونەوەکە .

ب / نابێ ماوەی جێ بە جێکردنی ڕێو شوێنی کۆتایی لە (١٠) دەساڵ زیاتر بێ .

ج/ لایەنی تایبەتمەند بەپێ ی هەمان ڕێوشوێنی پەیڕەوکراوی سەپاندنی بەرەنگاری یەکەم جار لێکۆڵینەوە ئەنجام بداتەوە .

دوازدەهەم - ئەگەر بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشەپێدانی پیشەسازی بۆی دەرکەوت کە بەردەوامی ڕێوشوێنی کۆتایی پاساوی نەماوە ئەوا بە گرتنەبەری ڕێکاری یاسایی بە ڕەزامەندی وەزیر دوای پەسەند کردنی لە لایەن ئەنجومەنی وەزیران کۆتایی بە ڕێوشوێنەکان دەهێنرێت.

سێزدەهەم - أ - هیچ ڕێوشوێنێکی تازەی پارێزگاری بەسەر کاڵایەکی هاوردەکراودا کە پێشتر ڕێوشوێنی پارێزگاری لەبارەوە گیرابێتەبەر جێبەجێناکرێ تەنها پاش تێپەڕینی ماوەیەک کە کەمتر نەبێ لەنیوەی ماوەی جێبەجێکردنی ڕێوشوێنی پێشوو و یان (٢) دووساڵ کامیان زیاتر بێ .

ب– بەدەر لە حوکمەکـانی بەنـدی (یەکەم)ی ئەم مـاددەیە دەشـێ ڕێـو شـوێنێکی تـازەی پارێزگـاری بەسـەر هەمـان کـاڵای هـاوردەکراودا جێبەجێبکـرێ بـۆ مـاوەیەک کە لە (١٨٠) سـەدو هەشـتا ڕۆژ زیـاتر نەبـێ کاتێـک ئەم دوو مەرجەی لای خوارەوە بەدی بێت :-

١ / ئەگەر لانی کەم (١) یەک ساڵ لە ڕۆژی سەپاندنی ڕێوشوێنی کۆتایی پێشووەوە تێ پەڕبووبێت.

٢/ ئەگەر پێشتر لە دووجار زیاتر ڕێوشوێنی پارێزگاری بەسەر هەمان کاڵای هاوردەکراودا جێ بەجێنەکرابێت لە ماوەی (٥) پێنج ساڵ پێش ڕۆژی جێبەجێکردنی ڕێوشوێنی تازەی **پاریزگاریدا .**

چواردەهەم - ئەگەر ماوەی جێبە جێکردنی ڕێوشوێنی پاراستن یا هەر درێژکردنەوەیەک (١) یەک ساڵ یان زیاتر بوو ئەم ڕێوشوێنە بەرە بەرە لە چەند ماوەیەکی دیاریکراودا و پشت بەستووە بە بەرنامەیەک کە لایەنی تایبەتمەند ئامادەی دەکا و وەزیر پێ ی ڕازی بێ سووک دەکرێ .

پازدەهەم - أ – ڕێوشوێنی پاراستن بە پێداچوونەوەی لایەنی تایبەتمەند بە پێ ی ئەم ڕێنماییانە ئەگەر تێکڕایی ماوەی جێ بەجێکردنی ئەم ڕێوشوێنانە لە (٣) سێ ساڵ کەمتر نەبێ بە مەرجێک ئەم پێداچوونەوەیە لە وادەیەکدا بکرێ کە لە نیوەی ئەم ماوەیە تێ نەپەڕێ و ئەمانە بگرێتەوە :

١ / بەرهەمهێنەرە خۆماڵیەکان تا چ ڕادەیەک بارودۆخی خۆیان گونجاندووە .

٢/ شوێنەواری جێ بەجێکردنی ڕێوشوێنی پاراستن بەسەر بەرهەمهێنەرە خۆماڵیەکاندا.

ب – لایەنی تایبەتمەند ڕاسپاردەیەک سەبارەت بە ئەنجامەکانی پێداچوونەوە بۆ مانەوە لەسەر درێژەپێدانی ڕێوشوێنی پاراستن یا کۆتایی پێهێنانی دەداتە وەزیر و ئەگەر وەزیریش ڕازی بوو بە کۆتایی پێ هێنانی ڕێوشوێنی پاراستن ڕاسپاردە دەداتە ئەنجوومەنی وەزیران تا ئەو بڕیارە بدا کە لەم ڕووەوە بە گونجاوی دادەنێ .

شازدەهەم - لایەنی تایبەتمەند کاتی ڕەتکردنەوە یان درێژکردنەوە یان پێداچوونەوەی دوا ڕێوشوێنی پاراستن سەرپەرشتیی ئەمانە دەکات :-

أ – بڵاوکردنەوەی ئاگاداری لە دوو ڕۆژنامەی ڕۆژانەی خۆجێیدا بە خەرجیی داواکەر و لایەنی تایبەتمەندیش بۆی هەیە ڕاستەوخۆ کرێ ی بڵاوکردنەوە لە داواکار وەربگرێ .

ب - ئاگادارکردنەوەی لایەنە پەیوەندیدارەکان لە بڕیارەکە بە مەرجێک ئەمانەی لای خوارەوەی تێدابێ :-

١ / وەسفێکی تەواوی کاڵای هاوردەکراو کە خەسڵەت و بەکارهێنانی تەکینیکی و دیاریکردنی پۆلەکەی بۆ مەبەستی هەموارکردنی تاریفەی گوومەرگی تێدابێ .

٢/ وەسفێکی تەواوی کەڵای بەرهەمهێنراوی خۆجێیی کە خەسڵەت و بەکارهێنانی تەکنیکیی تێدابێ .

٣ / پوختەی دوا بڕیاری ڕوونکردنەوەی ئەو زیانە کە لە بەرهەمهێنەرە خۆجێیەکان کەوتووە وە ئەو هۆکارانەی تێدا بێ کە ڕەچاو کراون .

٤ / شێوەی ڕێوشوێنی پارێزگاری و ماوە و ڕۆژی دەست پێ کردنی جێ بەجێکردنی .

٥ / خشتەی کاتی سووککردنی بەرەبەرە جێ بە جێکردنی ڕێوشوێنی پارێزگاری بە پێ ی حوکمەکانی ئەم ڕێنماییانە .

٦ / خشتەیەکی کاتی بۆ سوک کردنی ڕێوشوێنی سەپێنراوی پاراستن بە پێ ی ئەم ڕێنماییە .

ج– ئامادەکردنی ڕاپۆرتێک ئەو ئەنجامانەی تێدابێ کە لێکۆلینەوەکە بە دەستی هێناون.

حەڤدەهەم- وەزارەت بۆی هەیە هەماهەنگی و ڕاوێژ لەگەڵ هاوشێوەکانی خۆیدا بکات لە دەوڵەتانی دیکە بەپێ ی حوکمەکانی ئەم یاسایە .

هەژدەهەم - وەزیر پشت بەستوو بە ڕاسپاردەی لایەنی تایبەتمەند بۆی هەیە بڕیار لەسەر لێکۆلینەوە لە بڕێکی زیاتری هاوردەکراوی کالایەکی هاوشێوە یا ڕکابەری کالایەکی بەرهەمهێنراوی خۆماڵی بدا ئەگەر دەرکەوت کە دەتوانێ زیان بە بەرهەمهێنەرەکانی بگەیێنێ.

نۆزدەهەم - پێشکەشکردنی داوای پاراستنی کالایەکی بەرهەمهێنراوی خۆماڵی یاڕێوشوێنەکانی لێکۆلێنەوە لە بارەیەوە هیچ بەربەستێکی ڕێو شوێنی ڕزگارکردنی گومرگی هاوردەکردنی ئەو کالایەی ناکەوێتە سەر .

بیست- أ – لایەنی تایبەتمەند نموونەی فۆرمی داوای نەهێشتنی نوقمکردن و پاڵپشتیکردن و زێدەهاوردەکردنی بێ پاساوی کالای هاوردەکراو ئامادە دەکا کە وەک بەڵگە نامەیەک لە ڕێوشوێنەکانی لێکۆلینەوە دا پشتی پێ دەبەسترێ .

ب – لایەنی تایبەتمەند بۆی هەیە چۆن بە گونجاوی دەزانێ دەستکاری پێویستی نموونەی ناو دەقی بەندی یەکەمی ئەم ماددەیە بکات .

بیست و یەک_ پرۆسەی ئەنجامدانی کارەکانی پاراستنی بەرهەمی خۆمالی سەرپەرشتی و پەسەند دەکرێت لە لایەن بەرێز بریکاری وەزارەت بۆ کاروباری پیشەسازی.

سێیەم / حوکمی کۆتایی

ماددەی٦٩-

١- دامەزراندنی بەڕێوەبەرایەتی پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشەپێدانی پیشەسازی لە وەزارەتی بازرگانی وپیشەسازی وە لە وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاویش لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی پلاندانان و بەدواداچون وە لەپارێزگاکان و ئیدارە سەربەخۆکانیش بەش یان هۆبەی تایبەتمەندیان دەبێت .

٢- هەربەڕێوەبەرایەتیەک لەوانەی کە لەخاڵی یەکەمدا دەقنووسکراوە بۆ مەبەستەکانی جێبەجێکردنی ئەم یاسایە ئەم تۆمارنامانەی لای خوارەوەیان دەبێت هەبێت :-

أ- تۆمارنامەی نوقمکردن .

ب- تۆمارنامەی پاڵپشتیکردن .

ج- تۆمارنامەی زێدە هاوردەکردنی بێ پاساو.

ماددەی ٧٠- بۆ پەسند کردنی کۆتایی پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی کارگەکان پاڵپشت بە یاسایی پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی ژمارە (٢)ی ساڵی (٢٠٢١)ی هەرێمی کوردستان، لیژنەیەک لە وەزارەتی بازرگانی و پیشەسازی پێک دەهێنرێت بە سەرۆکایەتی بریکاری وەزارەت بۆ کاروباری پیشەسازی و ئەندامیەتی هەریەکە لە (ئەنجومەنی وەزیران، وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو ، دەستەی وەبەرهێنان، وەزارەتی دارایی و ئابوری)، وە هەر نوێنەرێکی تر کە لیژنە بە پێویستی بزانێت زیاد دەکرێت و نابێت پلەی فەرمانبەرێتی ئەندامانی لیژنە لە بەرێوەبەری گشتی کەمتر بێت.

ماددەی٧١- ئەم رێنماییە جێ بە جێ دەکرێت لە رۆژی بڵاوکردنەوەی لە رۆژنامەی (وەقائعی کوردستان)

ئاوات جەناب نوری	**بێگەرد تاڵەبانی**	**کمال مسلم**
وەزیری دارایی و ئابووری	**وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو**	**وەزیری بازرگانی و پیشەسازی**